

Aanbiedingsbrief

Aan de leden van de raad
van de gemeente
E r m e l o

Datum: 10 april 2018

Onderwerp: Kadernota 2019

Geachte leden,

Hierbij bieden wij u ter bespreking én vaststelling de Kadernota 2019 aan.

De jaarlijkse kadernota dient ter voorbereiding van de nieuwe programmabegroting. Op basis van de kadernota kan de raad richtinggevend de nieuwe programmabegroting bepalen door:

- algemene beschouwingen te houden;
- richtinggevend prioriteiten te stellen;
- eigen initiatieven te nemen door middel van voorstellen, moties en amendementen;
- te reageren op de conceptvoorstellen van het college van b&w.

Vervolgens zullen wij op basis hiervan de nieuwe programmabegroting vervaardigen en u die begin oktober aanbieden.

Met betrekking tot deze Kadernota 2019 ligt dat enigszins anders. Het jaar 2018 is een verkiezingsjaar. De start van een nieuwe raadsperiode met een nieuwe raad en college van b&w. Er komen naar verwachting een nieuw coalitieakkoord, een nieuw Collegeprogramma 2018-2022 en een Raadsprogramma 2018-2022. Ten tijde van de vervaardiging van deze Kadernota 2019 (conform de Jaarplanning 2018 P&C-documenten in maart opgesteld met als doel besluitvorming in de raad van 30 mei 2018) waren deze bovengenoemde stukken nog niet beschikbaar. Dat heeft zijn invloed op deze kadernota.

Derhalve is ten opzichte van eerdere kadernota's thans een beperktere en minder beleidsmatige Kadernota 2019 vervaardigd. Dit is besproken met de auditcommissie op 15 februari 2018.

Deze Kadernota 2019 is de basis voor de vervaardiging van de Programmabegroting 2019-2022. Streven is om in deze nieuwe programmabegroting alle informatie te verwerken en dus een compleet beeld te schetsen voor de komende vier jaar.

De Kadernota 2019 bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Aanbiedingsbrief.
2. Samenvatting.
3. Programma's.
4. Financieel perspectief.
5. Financieel-technische uitgangspunten.

De Kadernota 2019 is beschikbaar via internet
(www.ermelo.nl/Bestuur&organisatie/Financiën/LeanPlanningenControl).

Wij stellen deze Kadernota 2019 in handen van de agendacommissie van de raad.

Het college van burgemeester en wethouders van Ermelo,

A.M. Weststrate,

secretaris,

A.A.J. Baars,

burgemeester,

Samenvatting

In deze samenvatting wordt ingegaan op de drie hoofdonderdelen van deze Kadernota 2019, te weten de programma's, het financiële perspectief en de financieel-technische uitgangspunten Programmabegroting 2019-2022. Telkens wordt kort beschreven waar dit onderdeel over gaat, wat de belangrijkste conclusie is en waar meer gedetailleerdere informatie te vinden is.

Programma's

Met ingang van de Programmabegroting 2015-2018 kent Ermelo een viertal programma's, te weten:

- Ruimte & Infrastructuur;
- Samenleven;
- Economie;
- Bestuur & Dienstverlening.

Onder deze programma's hingen in de raadsperiode 2014-2018 speerpunten, zoals deze waren opgenomen in het Collegeprogramma 2014-2018. In afwachting van een nieuw collegeprogramma is deze speerpuntenindeling in deze kadernota losgelaten.

Per programma zijn, gebundeld naar onderwerpen, de actiepunten 2019 en verder verwoord. Deze zijn bepaald op basis van going concern.

De volgende onderwerpen per programma zijn toegelicht:

a. Programma Ruimte & infrastructuur:

- Woonvisie;
- Woningbouw;
- Gebiedsuitwerking Horst en Telgt;
- Wet ruimtelijke ordening;
- Omgevingswet;
- Beter Ermelo: centrum;
- Programma Duurzaamheid;
- Waterbeleid;
- Afvalbeleid;
- Projecten GVVP;
- Openbare ruimte.

b. Programma Samenleven:

- Re-integratie (inclusief werkgeversdienstverlening);
- Ombuiging Voorzieningen voormalige wet Sociale Werkvoorziening;
- Maatschappelijke Zorg;
- Versterking vrijwillige inzet en informele zorg;
- Voldoende bewegen;
- Sportaccommodaties;
- De Dialoog;
- Accommodatiebeleid.

c. Programma Economie:

- Economie;
- Stimuleren van het verstevigen van de economische structuur;
- Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen;
- Stationsomgeving toezicht;
- Kerkdennen;
- Toerisme en recreatie;
- Vitale vakantieparken;
- Strand Horst.

d. Programma Bestuur & Dienstverlening:

- Veiligheid en handhaving;
- Brandweer;
- Ermelo zelfstandig en Versterken intergemeentelijke samenwerking;
- Organisatieontwikkeling;
- Dienstverlening;
- Ombuigingen en bezuinigingen.

Een nadere toelichting vindt u in het hoofdstuk Programma's.

Financieel perspectief

In dit hoofdstuk wordt de totale budgettaire positie van Ermelo geschetst op basis van de eerste Bestuursrapportage 2018. Daarnaast wordt ingegaan op nieuw beleid, onderwerpen "in de pijplijn", investeringsplan, taakstellingen, reservepositie en belastingen.

De budgettaire positie van Ermelo ziet er thans als volgt uit:

Budgettaire perspectief (totaal)		- = voordeel				
Bedragen (x € 1.000,00)	Begroting		Meerjarenbegroting 2019-2022			
	2018	2019	2020	2021	2022	
Uitkomst na 1^e Bestuursrapportage 2018	230 N	368 N	601 N	486 N	494 N	
Budgettaire gevolgen Kadernota 2019:						
a. Financieel technische uitgangspunten	-	-357 V	-74 V	69 N	69 N	
b. Nieuw beleid:						
* Tactisch plan Sport "Heel Ermelo Beweegt 2017-2021"	-	116 N	116 N	116 N	116 N	
* Tussenevaluatie programma Duurzaamheid en Begroting 2018-2020	-	496 N	598 N	-	-	
c. Belastingen:						
* Evaluatie exploitatie begraafplaats		pm	pm	pm	pm	
* Precariobelasting (wegvallen met ingang van 2022)		-	-	-	1.335 N	
* Precariobelasting (dekkingsplan met ingang van 2019)		-334 V	-668 V	-1.001 V	-1.335 V	
* Forensenbelasting (zie financieel technische uitgangspunten)						
d. Maatcirculaire 2018 Gemeentefonds:						
* Hogere algemene uitkering	-279 V	-1.643 V	-2.579 V	-3.282 V	-4.201 V	
* Wegzetten WMO (integratie-uitkering / abonnementstarief / groei 2019)	1 N	420 N	426 N	405 N	412 N	
* Wegzetten loon-, prijs- en volumeontwikkelingen Sociaal Domein met ingang van 2020	-	-	789 N	1.493 N	2.211 N	
* Wegzetten stelpost Nominale ontwikkelingen (niet Sociaal Domein)	-	293 N	534 N	747 N	1.400 N	
* Wegzetten stelpost BCF	95 N	120 N	147 N	168 N	194 N	
e. Overige dekkingsvoorstellen:						
* Voorstel dekking Regeling tegemoetkoming zorgkosten chronisch zieken binnen totaal budget Sociaal Domein d.m.v. opname taakstelling	-	-264 V	-264 V	-264 V	-264 V	
* Voorstel dekking extra gelden 2019 en 2020 programma Duurzaamheid uit de Algemene reserve (vrij besteedbaar)	-	-496 V	-598 V	-	-	
Uitkomst na 1 ^e Bestuursrapportage 2018						
Financieel perspectief na Kadernota 2019	47 N	-1.281 V	-972 V	-1.063 V	431 N	
Onderwerpen "in de pijplijn"	811 N	1.252 N	1.730 N	1.906 N	1.806 N	
Verwacht financieel perspectief	858 N	-29 V	758 N	843 N	2.237 N	

De conclusie is dat het financiële perspectief er niet rooskleurig uitziet. Ermelo was altijd een financieel gezonde gemeente. In 2017 heeft een kanteling plaatsgevonden. Met name bij de 8e Bestuursrapportage 2017 zijn we de structurele nadelen ingeschoten, maar ook de besluitvorming inzake het Strategisch Financieel Beleid in de Kadernota 2018 heeft hiertoe aan bijgedragen.

Het is geen vanzelfsprekendheid meer dat Ermelo een financieel gezonde gemeente blijft. Zeker ook als de onderwerpen "in de pijplijn" zich daadwerkelijk manifesteren en zullen gaan leiden tot besluiten met ongedekte nadelige gevolgen. Van de huidige reservepositie is het overgrote deel vastgelegd. Er resteert thans nog een bedrag van € 8,0 mln aan nog vrij te besteden reserves. Ook is in de huidige begroting geen budgettaire ruimte voor nieuw beleid en voor een nieuw Collegeprogramma 2018-2022 beschikbaar.

Het zal nog een uitdaging worden om de Programmabegroting 2019-2022 structureel en reëel sluitend af te ronden.

Een nadere toelichting vindt u in het hoofdstuk Financieel perspectief.

Financieel-technische uitgangspunten Programmabegroting 2019-2022

Onderdeel van de kaderstelling door de raad is de bepaling van de financieel-technische uitgangspunten, waarna zij verwerkt worden in de Programmabegroting 2019-2022. Dit betreft uitgangspunten met betrekking tot ontwikkelingen inzake lonen, prijzen, volumes, indexering subsidies, lonen/prijzen gemeenschappelijke regelingen, lastendruk, rente en Grondbeleid. Nieuw is dat de marktwerking op met name bouw- en infrastructurele projecten is opgenomen.

De budgettaire gevolgen van deze ontwikkelingen zien er als volgt uit:

Bedragen (x € 1.000,00)	Meerjarenbegroting 2019 - 2022							
	2019		2020		2021		2022	
Stelpost Loonmutaties 2019: cao, premies, sociale lasten	336	N	336	N	336	N	336	N
Stelpost Loonmutaties: Fuwa, promoties, periodieken	20	N	40	N	60	N	80	N
Stelpost Prijsmutaties 2019	140	N	140	N	140	N	140	N
Stelpost Indexering subsidies 2019	119	N	119	N	119	N	119	N
Stelpost Indexering GR's			280	N	280	N	280	N
Stelpost Volumeontwikkelingen 2019	75	N	75	N	75	N	75	N

Stelpost Marktwerking			143	N	286	N	286	N
Dekking uit:								
Stelpost Nominale ontwikkelingen algemene uitkering 2019	-671	V	-671	V	-671	V	-671	V
Stelpost Nominale ontwikkelingen algemene uitkering 2020			-140	V	-140	V	-140	V
Dekking uit:								
Stelpost Fuwa, promoties, periodieken	-20	V	-40	V	-60	V	-80	V
Dekking uit:								
Compensatie indexering belastingopbrengsten 2018:								
OZB woningen	-72	V	-72	V	-72	V	-72	V
OZB niet woningen	-70	V	-70	V	-70	V	-70	V
Hondenbelasting	-4	V	-4	V	-4	V	-4	V
Toeristenbelasting	-		-		-		-	
Forensenbelasting	-210	V	-210	V	-210	V	-210	V
Precariobelasting	-		-		-		-	
Rioolheffing	-		-		-		-	
Totaal uitkomst financieel-technische uitgangspunten	-357	V	-74	V	69	N	69	N

Een nadere toelichting vindt u in het hoofdstuk Financieel-technische uitgangspunten Programmabegroting 2019-2022.

Programma's

Inleiding

Met ingang van de Programmabegroting 2015-2018 werkt Ermelo met de huidige programma-indeling. Onder deze programma's hingen de speerpunten, zoals deze waren opgenomen in het Collegeprogramma 2014-2018. In deze Kadernota 2019 zijn deze speerpunten, in afwachting van een nieuw Collegeprogramma 2018-2022, losgelaten.

Ermelo kent thans vier programma's, te weten:

- Ruimte & Infrastructuur;
- Samenleven;
- Economie;
- Bestuur & Dienstverlening.

Bij elk programma is aangegeven:

- de desbetreffende raadscommissie raadsperiode 2014-2018;
- de betrokken portefeuillehouders raadsperiode 2014-2018;
- de onderwerpen 2019 going concern.

Programma Ruimte en Infrastructuur

Algemeen

Raadscommissie

Infrastructuur en Ruimte

Portefeuillehouders

mr. J. van den Bosch

J. van Eijnsden

Onderwerpen 2019

Woonvisie

In 2014 is de regionale en de lokale woonvisie vastgesteld. Op basis van de lokale woonvisie worden met woningcorporatie UWoon en huurdersorganisatie De Groene Draad in 2019 jaarafspraken gemaakt voor 2020. De jaarafspraken zijn mede gebaseerd op de raamovereenkomst Prestatieafspraken 2017-2021 uit 2016. Daarnaast wordt uitvoering gegeven aan de door het college ondertekende jaarafspraken van 2019.

De beleidsvisie Wonen met Zorg krijgt in 2019 een vervolg. Nadat in 2018 de visie zelf is opgesteld (voor een periode van circa 4 jaar), wordt in 2019 het eerste uitvoeringsprogramma vorm gegeven. Ook worden de eerste activiteiten uit het uitvoeringsprogramma opgepakt. De beleidsvisie richt zich vooral op de ruimtelijke, fysieke beschikbaarheid van geschikte woningen/woonvormen, aanpassingen in woningen en de woonomgeving en op initiatieven specifiek op het gebied van wonen met zorg (zoals bijvoorbeeld de begeleiding van kwetsbare burgers bij het wonen).

In 2019 wordt gewerkt aan een nieuwe woonvisie voor een periode van circa 5 jaar. Ook regionaal wordt gewerkt aan het herijken van het woonbeleid, eventueel resulterend in een nieuwe regionale woonvisie. Als onderlegger voor beide visies wordt er in samenwerking met de woningcorporaties een woningmarktonderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek is gebaseerd op het landelijke woononderzoek (WoON 2018), waaraan alle gemeenten op de Noord-Veluwe in 2018 hebben deelgenomen.

Woningbouw

Woningbouwprogrammering

Jaarlijks wordt gemonitord hoeveel woningen zijn gerealiseerd en hoe de plancapaciteit er voor de komende jaren uit ziet. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar aantallen, maar ook naar woningtypen en prijsklassen. Daar waar mogelijk wordt gezocht naar mogelijkheden om het programma op aantallen of invulling bij te sturen.

Tijdelijke huisvesting

In 2016 is gestart met een zoektocht naar het realiseren van tijdelijke huisvesting voor bijzondere doelgroepen, zoals jongeren, urgent woningzoekenden en vergunninghouders. Eind 2018/begin 2019 wordt het project Henriëtte van Heemstrahuis opgeleverd. In 2019 wordt verder gezocht naar nieuwe tijdelijke locaties.

Het Trefpunt

De projectmatige woningbouw is inmiddels afgerond. Op dit moment loopt de verkoop van de vrije kavels, verwacht wordt dat in 2019 meer kavels verkocht worden.

Herontwikkeling Veldwijk

Het door GGz Centraal opgestelde stedenbouwkundig plan en beeldkwaliteitplan vormen de basis voor verdere uitwerking van herontwikkeling van het zorgterrein. Naar verwachting gaat GGz Centraal de gronden en gebouwen gefaseerd afstoten en zullen ontwikkelende partijen vanaf 2018 bouwplannen indienen. Op basis hiervan kan de planologisch-juridische verankering in bestemmingsplannen plaatsvinden. De herontwikkeling van De Hooge Riet zal als eerste opgave opgepakt worden.

Woningbouw Kerklaan-Postlaantje

De Raad van State zal naar verwachting begin mei een uitspraak doen in de beroepsprocedure Kerklaan-Postlaantje. Het plan omvat de bouw van 62 woningen, waaronder 13 koopwoningen duur, 15 koopwoningen midden, 3 koopwoningen goedkoop, 31 huurwoningen midden/goedkoop en 363 m2 commerciële voorzieningen. Het streven is dat in december 2018 wordt aangevangen met de realisatie van 31 sociale

huurwoningen en de bijbehorende openbare ruimte en dat deze in het vierde kwartaal van 2019 worden opgeleverd. In het eerste kwartaal van 2020 zouden dan de 31 koopwoningen met de resterende openbare ruimte worden afgerond.

Oranjepark

In 2019 zullen de eerste woningbouwprojecten gestart worden op het Oranjepark conform het in 2018 vast te stellen bestemmingsplan Oranjepark. Het in december 2017 door de raad vastgestelde masterplan vormt hiervoor de basis.

Gebiedsuitwerking Horst en Telgt

Eind 2017 is aangevangen met de evaluatie van het Buurtplan Horst en Telgt en met een herijking van het uitvoeringsprogramma. Het streven is dat de evaluatie in het eerste kwartaal van 2018 is afgerond. Uit de evaluatie zal blijken in welke vorm er de komende jaren uitwerking zal worden gegeven aan de structuurvisie Buurtplan Horst en Telgt en welke onderdelen van het herijkte uitvoeringsprogramma in welke volgorde zullen worden opgepakt.

Wet ruimtelijke ordening

Sinds de inwerkingtreding van de Wet Ruimtelijke Ordening op 1 juli 2008 zijn gemeenten verplicht om bestemmingsplannen en beheersverordeningen binnen een periode van tien jaar na vaststelling opnieuw vast te stellen. Op 1 februari 2018 heeft de Tweede Kamer het wetsvoorstel Afschaffing actualiseringsplicht bestemmingsplannen en beheersverordeningen als hamerstuk aangenomen. Met dit wetsvoorstel wordt - vooruitlopend op de Omgevingswet - de actualiseringsplicht uit de Wro voor bestemmingsplannen en beheersverordeningen die elektronisch raadpleegbaar zijn afgeschaft. Met het wetsvoorstel kunnen gemeenten in aanloop naar de Omgevingswet hun energie en capaciteit inzetten op de voorbereiding van de Omgevingswet c.q. omgevingsplan, en hiermee de eerste ervaringen omdoen. Dit kan bijvoorbeeld met het opstellen van een bestemmingsplan met verbrede reikwijdte/pilot-omgevingsplan. De verwachting is dat de Eerste Kamer binnen enkele weken het wetsvoorstel zal aannemen en de wet in werking zal treden.

Ondanks dat er na afschaffing van de actualisatieplicht geen wettelijke reden meer is om te actualiseren, kunnen er inhoudelijk wel redenen zijn om toch te actualiseren. Dit geldt bijvoorbeeld voor het Buitengebied Midden-West waar stoppende agrarische bedrijven een nieuwe functie zoeken en de agrarische bedrijven die wel doorgaan zich kenmerken door schaalvergroting. Het huidige bestemmingsplan voorziet hier niet in. Onder de Crisis- en herstelwet kunnen gemeenten een bestemmingsplan met verbrede reikwijdte opstellen (pilot omgevingsplan) waarmee ze kunnen anticiperen op de nieuwe Omgevingswet. Dit geeft ook als meerwaarde dat we als gemeente kunnen werken in de gedachtengang van de Omgevingswet en zo voorbereid zijn op de inwerkingtreding van de Omgevingswet in 2021.

Het wetsvoorstel heeft alleen betrekking op de ambtshalve actualisering van bestemmingsplannen. Het brengt geen verandering in de mogelijkheid voor belanghebbenden die wijziging van een (deel van) een bestemmingsplan wensen om daartoe een aanvraag in te dienen.

Omgevingswet

In het kader van de Omgevingswet moeten gemeenten hun bestemmingsplannen, beheersverordeningen en lokale verordeningen over de fysieke leefomgeving samenvoegen tot en ombouwen naar één consistent en gebiedsdekkend omgevingsplan. Direct na inwerkingtreding van de Omgevingswet heeft elke gemeente van rechtswege een omgevingsplan. Gemeenten krijgen vervolgens een periode van tien jaar om een volwaardig omgevingsplan op te stellen. In deze overgangsfase moeten gemeenten het ruimtelijke regime per locatie ombouwen naar regels die voldoen aan de eisen van de Omgevingswet en uitvoeringsregelgeving en moeten gemeentelijke verordeningen over de fysieke leefomgeving in het omgevingsplan worden geïntegreerd.

Het opstellen van het een omgevingsplan is een aanzienlijke opgave en vraagt om een andere manier van werken. Het is van belang dat de gemeente zich hierop voorbereidt door ervaringen op te doen aan de hand van een bestemmingsplan met verbrede reikwijdte c.q. pilot-omgevingsplan.

De Omgevingswet zal volgens de laatste berichtgeving op 1 januari 2021 in werking treden. In 2017 zijn wij gestart met de Verkenningsfase Omgevingswet. De in 2018 te bepalen ambities en te bewandelen route, resulterend in een implementatieplan/-programma, zullen in 2019 en de daarop volgende jaren worden opgepakt en uitgewerkt. Met de vaststelling van het implementatieplan/-programma wordt ook de financiële impact voor de implementatie van de Omgevingswet in 2018 bekend. De financiële impact hangt onder andere samen met welke ambitie de Omgevingswet in Ermelo wordt geïmplementeerd en gaan over de invoering-, exploitatie- en frictiekosten. In de gemeentelijke begroting is nog niet voorzien in deze kosten. Voorshands, en derhalve in afwachting van het implementatieplan/-programma, ramen wij de kosten op PM. De verwachting is echter dat hier substantiële kosten uit zullen voortvloeien.

Beter Ermelo: centrum

Markt 2.0: In 2018 start realisatie vastgoed en in 2019 start de herinrichting openbaar gebied inclusief parkeren op basis van het vastgestelde bestemmingsplan Burg. Langmanstraat e.o.

Programma Duurzaamheid

Begin 2018 zijn de 'topprioriteiten' binnen het programma Duurzaamheid benoemd, naar aanleiding van de tussenevaluatie:

1. Warmtetransitie (speerpunt inwonersparticipatie en bedrijven en MO);
2. Verduurzaming bedrijfsleven (speerpunt samenwerken maatschappelijke organisaties en bedrijven);
3. Grootschalige opwek duurzame energie;
4. Communicatie (voornamelijk ten dienste van bovenstaande drie prioriteiten).

In de begroting voor de jaren 2018 - 2020 is deze focus verwerkt, door meer in te zetten op deze vier speerpunten en de andere speerpunten vanuit het programma minder aandacht te geven. Deze speerpunten (voorbeeldgemeente en mobiliteit) zijn mede door de inspanningen van het programma een steeds integraler onderdeel van de 'going concern' in de organisatie. Vanuit het programma is op deze speerpunten daardoor steeds minder aanvullende inspanning nodig. Het speerpunt meten & monitoren werkt ondersteunend aan het programma, de noodzakelijke activiteiten (voortgangsrapportage, monitoring voortgang) zullen gewoon worden uitgevoerd.

De topprioriteiten zijn door het huidige college benoemd. Het nieuwe college, dat in het voorjaar van 2018 aantreedt, heeft de mogelijkheid om hierin bij te stellen indien gewenst. Voor 2019 gaan we er voorlopig vanuit dat de prioriteiten dezelfde blijven.

Inspanningen binnen de vier belangrijkste speerpunten zijn onder andere:

- Uitvoering geven aan het warmtetransitieplan (besluitvorming Q4 2018), uitvoering geven aan de eerste Wijk van de Toekomst (gasloos), opstarten proces in andere wijk(en);
- Aanjagen van verduurzaming bij de grootste energieverbruikers in Ermelo, verduurzaming bedrijventerreinen, sectorale aanpak voor detailhandel, horeca, zorg en vakantieparken;
- Planologische medewerking aan initiatieven op het gebied van grootschalige wind, zon en biomassa, actieve stimulering en ophalen van initiatieven;
- Communicatiecampagnes ter ondersteuning van de andere drie topprioriteiten, algemene communicatie om bewustwording te vergroten en inwoners/bedrijven/organisaties te stimuleren een bijdrage te leveren aan de gemeentelijke doelen.

Waterbeleid

De rioolwaterbergingsopgave wordt nader uitgewerkt qua locatie en benodigde middelen. De verwachte kosten voor alternatieve locaties en borging van de in het BRP met de regio afgesproken hoeveelheid water zullen een extra investering van € 11,3 miljoen vragen. Het onderzoeken van goede locaties voor de waterbergingsopgave was nodig omdat bij de beoogde locaties van De Driehoek en Kerkdennen sprake is van beperkingen met betrekking tot plaats (rijksarcheologisch monument (Kerkdennen), omvang (De Driehoek) en voorwaarden door derden (milieuvorwaarden), kruispunt spoorbaan (De Driehoek en Kerkdennen) en gasleiding (De Driehoek).

Afvalbeleid

1. Evaluatie en (eventueel) vervolg op de pilot om groente en fruit (= keukenafval) apart in te zamelen en te verwerken om zo geld, grondstoffen en milieu te sparen.
2. In samenwerking met de Vereniging Oud Papier Aktie Ermelo een betere scheiding en meer oud papier uit het restafval te halen.
3. Een regionale afvalcampagne om het scheiden van afval te bevorderen.
4. Een evaluatie van het Pilotproject Schoon Belonen houden.
5. Het (voorbereiden van het) vervangen van afvalcontainers.
6. Het (voorbereiden van het) vervangen van verzamelcontainers voor gft- en restafval.

Het afvalbeleid maakt onderdeel uit van het nieuwe programma Duurzaamheid 2016-2020, dat in juni 2016 door de gemeenteraad is vastgesteld.

Projecten GVVP

In 2018 zal het huidige GVVP worden geactualiseerd. Op basis daarvan zullen de concrete acties 2019 bepaald en uitgevoerd gaan worden. In 2019 worden de fietspaden Koningsveld, Speulderveld en Bergpad aangelegd.

Openbare ruimte

1. In 2019 is het onderhoudsniveau B/C verhoogd naar A/B met een differentiatie op gebiedstype waarbij "heel en veilig" voorwaarden zijn.
2. In 2019 wordt uitvoering gegeven aan het MeerjarenUitvoeringsProgramma 2018-2020.
3. Uitvoering geven aan de actieplannen die voortkomen uit de visies en de beheerplannen:
  - Vanuit het groenbeheer betekent dit het noodzakelijk vervangen van het bestaande groen (einde levensduur) en daarmee invulling geven aan de uitgangspunten van de Groenvisie, klimaatbestendig en biodiversiteit. € 15.000,00;
  - Uitvoering geven aan het Faunabeheerplan totaal € 30.000,00, waarvan € 15.000,00 om invulling te geven aan de wettelijke taken (wet Natuurbescherming) in het kader van dierenwelzijn, die momenteel niet kunnen worden geborgd. € 15.000,00 ten behoeve van het monitoren en bewaken van de actiepunten uit het faunabeheerplan;

4. Het vervolg van het vervangen van de armaturen op basis van de uitkomsten van de pilot van 2017/2018.
5. Bosbeheer € 40.000,00 extra kosten ten behoeve van bosverjonging als gevolg van het uitblijven van natuurlijke verjonging en wildschade.
6. Verwacht wordt € 25.000,00 minder subsidieinkomsten voor bos- en natuurbeheer als gevolg van bezuinigingen van de provincie (was € 190.000,00, wordt € 165.000,00).
7. Het toepassen van innovatieve beheer- en onderhoudsmaatregelen die bijdragen aan het verduurzamen van het beheer van de openbare ruimte.

Programma Samenleven

Algemeen

Raadscommissie

Commissie Samenleving en Maatschappij

Portefeuillehouders

A.A.J. Baars

mevrouw drs. E. Heutink - Wenderich

A.L. Klappe

Onderwerpen 2019

Re-integratie (inclusief werkgeversdienstverlening)

De implementatie en borging van de uitvoering van de Participatiewet zijn in 2017 via het Programma Sociaal Domein afgerond. Met ingang van 2018 is de uitvoering van de Participatiewet ondergebracht bij Meerinzicht Domein Sociaal. In 2019 worden inspanningen op het gebied van re-integratie op de volgende punten geleverd:

1. Uitvoering (in pilotvorm) van een integrale aanpak 'Passend Werk', waarmee wordt beoogd beter passende ondersteuning te bieden aan de doelgroepen dagbesteding (Wmo) en beschut werk (Participatiewet).
2. Organiseren van beschut werkplekken tot de taakstelling van 10 plekken ultimo 2019 voor inwoners die alleen in een beschutte werkomgeving mogelijkheden tot arbeidsparticipatie hebben. De doelgroep voor deze werkplekken bestaat uit mensen met arbeidsvermogen die (nog) niet in een reguliere baan kunnen werken, ook niet met extra begeleiding en ondersteuning. Zij hebben uitsluitend in een beschutte omgeving onder aangepaste omstandigheden mogelijkheden tot arbeidsparticipatie. Het gaat om mensen die door hun lichamelijke, verstandelijke of psychische beperking een zodanig hoge mate van (structurele) begeleiding of aanpassing van het werk of de werkplek nodig hebben, dat niet van een werkgever mag worden verwacht dat hij deze mensen in dienst neemt, ook niet met extra voorzieningen van gemeente of UWV. Dit laat onverlet dat het wel mogelijk is dat reguliere werkgevers mensen in beschut werk aannemen.
3. Samen met regiogemeenten uitvoering geven aan het regionale marktbeperkingsplan van de (sub)arbeidsmarktregio Factor Werk Noord-Veluwe, waaronder verdere professionalisering van de werkgeversdienstverlening.

Ombuiging Voorzieningen voormalige wet Sociale Werkvoorziening

In 2017 heeft de fusie tussen de sociale werkbedrijven Proson en Inclusief Groep plaatsgevonden. In 2018 is de governancestructuur in lijn gebracht met de nieuwe situatie. In 2019 wordt gewerkt aan de volgende punten:

1. Benutten van de kennis en expertise van de SW-bedrijven bij het organiseren van beschut werkplekken voor inwoners die alleen in een beschutte werkomgeving mogelijkheden tot arbeidsparticipatie hebben.
2. In samenwerking met het SW-bedrijf en de regiogemeenten de producten en dienstverlening van het SW-bedrijf doorontwikkelen om het bedrijf ook in de toekomst te laten renderen, gebruik makend van de resultaten van de evaluatie van de transformatie bij zowel Inclusief Groep als gemeenten (eerste resultaten evaluatie worden in de eerste helft van 2019 verwacht).

Maatschappelijke Zorg

Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang wordt een gemeentelijke taak, maar wordt in regionale samenwerking uitgewerkt en uitgevoerd. Beschermd Wonen wordt zo veel mogelijk ontwikkeld naar Beschermd Thuis.

Versterking vrijwillige inzet en informele zorg

In 2019 wordt voortgeborduurd op het beleidskader Versterken, verlichten en verbinden van vrijwillige en informele inzet welke in 2018 geactualiseerd zal zijn.

Voldoende beweging

Tactisch plan Sport

In 2019 wordt uitvoering gegeven aan het tactisch plan sport. De uitvoering van het tactisch plan is deels mogelijk binnen de bestaande budgetten. Om het totale pakket mogelijk te maken is extra budget nodig. In de Kadernota 2019 wordt voor de nieuwe activiteiten extra budget gevraagd ter grootte van € 116.000,00. Binnen het extra budget zijn onder meer de kosten voor grote projecten als de implementatie van het schoolzwemmen ter grootte van € 70.000,00 en de beweegactiviteit voor langdurig werklozen ter grootte van € 25.000,00 opgenomen. De overige € 21.000,00 is verdeeld over kleinere projecten binnen de thema's van het tactisch plan.

Speelvoorzieningen

In 2019 wordt naar aanleiding van de bevindingen van de wettelijke inspectie speelvoorzieningen een nieuwe speelvoorziening aangelegd in de Retiefstraat ter vervanging van twee huidige speelvoorzieningen aan de Retiefstraat, die niet meer voldoen. De verwachte kosten voor de aanleg bedragen ca. € 75.000,00.

Sportaccommodaties

Sportcomplex Calluna

Op 5 juli 2017 is door de raad besloten tot nieuwbouw van een zwembad en sporthal op locatie De Zanderij. Qua voorzieningenniveau is voor het zwembad besloten tot aanvullingen op recreatief gebied en voor de sporthal extra voorzieningen voor de gymnastiekvereniging. Tevens is meer invulling gegeven aan de duurzaamheidsambitie voor zwembad/sporthal, die naast energieneutraliteit ook klimaatneutraliteit tot doel heeft.

Op 5 juli 2017 is eveneens, vanuit te voorziene fiscale regelgeving, besloten om beheer en exploitatie van het sportcomplex Calluna extern te verzelfstandigen door de oprichting van een overheids-BV (Sportbedrijf Ermelo).

Verdere uitwerking van dit besluit in een bedrijfsplan heeft in 2018 plaatsgevonden, waarna de tweede helft 2018 als implementatieperiode geldt. De start van de nieuwe vorm van beheer en de exploitatiefase is voorzien in 2019.

De Dialoog

Het college van b&w voert een nadere verkenning uit van drie scenario's inclusief nadere kostenraming. De drie scenario's die worden verkend betreffen: het basis scenario, het verbouwingsscenario en het nieuwbouw scenario. Aan de hand van het in 2018 gekozen scenario zullen de plannen voor De Dialoog in 2019 verder worden uitgewerkt en afhankelijk van de besluitvorming zal de (ver)bouw starten.

Accommodatiebeleid

In 2018 zal de vervangende nieuwbouw van de basisscholen Prins Willem Alexander en De Goede Herder gereed komen. De besturen verwachten dat de nieuwe gebouwen aan het begin van het schooljaar 2018-2019 in gebruik worden genomen.

Professionalisering vastgoedorganisatie

De sinds 2016 ingezette professionalisering wordt over 2018 in 2019 gemonitord. De effecten van de wijziging van subsidiëring van activiteiten in plaats van "stenen" worden daarbij betrokken. De vastgoedportefeuille zal worden aangepast aan de hand van het vastgoedbeheer.

Programma Economie

Algemeen

Raadscommissie

Commissie Infrastructuur & Ruimte

Commissie Samenleving en Maatschappij

Commissie Bestuur en Middelen

Portefeehouders

mr. J. van den Bosch

J. van Eijsden

mevrouw drs. E. Heutink - Wenderich

Onderwerpen 2019

Economie

De uitvoering van het Economisch Programma loopt in 2018 door. In de tweede helft van 2018 wordt een actuele agenda aan de raad aangeboden. De uitvoering zal in 2019 plaatsvinden.

Stimuleren van het verstevigen van de economische structuur

In 2018 zijn de mogelijke kansen, die in 2017 zijn verkend op het gebied van de zorg, geëvalueerd. De insteek is om minimaal één van de kansen uit te werken. In 2019 kijken we of de aanpak betreffende stimuleren crossovers defensie, zorg en bedrijfsleven verder geïntensiveerd kunnen worden.

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Uitvoering geven aan de Stimuleringsagenda Sociaal Ondernemerschap. In 2019 geven we uitvoering aan het plan van aanpak landelijke manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen. In 2019 wordt er uitvoering gegeven aan het onderdeel social return in het inkoopbeleid en in het subsidiebeleid. Uit de evaluatie van het project Ermelo Centraal worden de ervaringen rondom de randvoorwaarden gedeeld hoe we sociaal ondernemerschap breed kunnen ondersteunen. In 2019 worden de ervaringen hoe te kunnen komen tot een platform voor sociaal ondernemers in Ermelo, waarin lokale ondernemers elkaar kunnen inspireren, verder uitgewerkt tot een vorm die passend is voor Ermelo.

Stationsomgeving toezicht

In 2018 is de business case van Ermelo Centraal in uitvoering en wordt er een evaluatie gehouden om na te gaan of de onderneming kans van slagen heeft om in deze vorm zelfstandig verder te gaan. De onderneming heeft kans van slagen. Voor de toekomst zal ook het toezicht op de fietsenstallingen geregeld moeten worden en mogelijk zijn er nog andere uitbreidingsmogelijkheden zoals bijvoorbeeld fietsverhuur.

Kerkdennen

In het najaar 2017 heeft de raad een deel van de maatregelen uit de nota Uitvoering Verkleuring Kerkdennen vastgesteld. Deze maatregelen worden in 2018 en 2019 uitgevoerd. Voor de uitvoering van de maatregelen is, naast de gemeentelijke inbreng, een subsidie bij de provincie Gelderland verworven. In 2018 vindt tevens met de ondernemers/ eigenaren een nadere verkenning plaats van de mogelijkheden voor het afschalen van rechten naar lichtere bedrijvigheid voor de percelen van Kerkdennen. Dit zal conform de motie van de raad met de raad worden gedeeld.

Toerisme en recreatie

We werken aan de uitvoering en/of afronding van de verschillende activiteiten uit de stimuleringsagenda voor recreatie en toerisme 2015-2018. In 2017 voerden we een toeristische monitor uit waarbij we de ontwikkeling in de sector goed in beeld brengen. Op basis van deze monitor hebben we in februari 2018 de stand van zaken van de uitvoering van de stimuleringsagenda aan de raad aangeboden.

We blijven werken aan een professionele promotie en marketing van Ermelo als bereikbare, toeristische bestemming. Dit doen we door meer de regie te nemen in de op- en inrichting van één overkoepelende organisatie voor promotie en marketing Ermelo. Daarnaast zetten we ons in voor ontwikkelingen als de versterkingen van toeristische paden en routes en het verbreden en vernieuwen van dagrecreatieve concepten.

Vitale vakantieparken

Met de raad is in 2018 de verkenning omgevingsvisie recreatiecluster gedeeld. Deze gaat de procedure in. In 2019 werken we verder aan de gebiedsvisies voor de recreatieclusters in Ermelo. We stellen samen met de ondernemers en eigenaren van parken maatwerk oplossingen op voor de verdere ontwikkeling of transformatie

van vakantieparken. Ook gaan we verder met het ontwikkelen van publieke en private instrumenten die bijdragen aan het revitaliseren van de verblijfsrecreatie sector.

Strand Horst

In 2018 wordt de plan-m.e.r. procedure voor dit project uitgevoerd en afgerond. Zodra deze procedure doorlopen is, zal eind 2018 het bestemmingsplan en de plan-m.e.r. voor vaststelling ter besluitvorming worden aangeboden aan de raad.

Programma Bestuur & Dienstverlening

Algemeen

Raadscommissie

Commissie Bestuur en Middelen

Portefeuillehouders

A.A.J. Baars

mr. J. van den Bosch

J. van Eijnsden

mevrouw drs. E. Heutink - Wenderich

A.L. Klappe

Onderwerpen 2019

Veiligheid en Handhaving

In 2016 is het Integraal Veiligheidsplan (IVP) vastgesteld. Dit nieuwe IVP vormt het strategisch beleidskader voor de aanpak van integrale veiligheid in de komende jaren door de gemeente, het fungeert als referentiekader voor nieuw beleid en voort te zetten bestaand beleid. Het IVP bestaat uit een beleidsplan en een uitvoeringsplan / uitvoeringsprogramma. Beschreven staat wat de gemeente zelf doet en wat zij van andere organisaties en instellingen (ketenpartners) verwacht. Het IVP kent naast de boven lokale prioriteiten (gezamenlijk met Harderwijk en Putten) een aantal lokale prioriteiten, vanwege de gewenste lokale invulling. De vier bovenlokale prioriteiten zijn:

1. Ernstige overlast door personen in de woonomgeving.
2. High Impact Crimes, met name woninginbraak.
3. Maatschappelijke ondermijning / hennepaanpak.
4. Leefbare en Veilige vakantieparken.

De lokale prioriteiten zijn:

1. Geweld (mishandeling en bedreiging).
2. Vernieling / vandalisme.
3. Verkeersveiligheid.

In 2019 wordt verder uitvoering gegeven aan het Uitvoeringsprogramma IVP. Tevens wordt in 2019 het IVP 2016-2019 geëvalueerd en zal een begin gemaakt worden met een nieuw Integraal Veiligheidsplan 2020-2023.

Brandweer

Crisisbeheersing

Als gemeenten zijn wij verantwoordelijk voor de invulling van de 'oranje kolom' binnen de multidisciplinaire crisisbeheersingsorganisatie - de zogenaamde Bevolkingszorg. We houden in dat kader operationele plannen actueel, nemen deel aan opleiding, training, oefening (OTO), bewaken en bevorderen adequate bemensing van processen. Landelijke ontwikkelingen op het terrein van crisisbeheersing vragen voortdurend om herziening en bijstelling van onze inrichting van de Bevolkingszorg. Het traject Bevolkingszorg op Orde 2.0 (Veiligheidsberaad, april 2014) heeft een aantal belangrijke principes en vertrekpunten opgeleverd die binnen de veiligheidsregio's opgepakt worden.

Binnen de VNOG gaat het met name om bevorderen burgerparticipatie en zelfredzaamheid, crisiscommunicatie en samenwerking bij crisis op het sociale domein.

Brandweer

We zetten in op verdere versterking van de risicobeheersing. Cruciaal zijn risicobewustzijn ('awareness'), preventiemaatregelen en naleefgedrag van maatschappelijke partners ('Brandveilig Leven'). Samen met de Veiligheidsregio geven we zo goed mogelijk invulling aan deze hoofdlijn. Onze 'eigen' accenten daarbij als gemeenten:

- we geven input voor het regionale risicoprofiel en regionale brandrisicoprofiel;
- we voeren integraal toezicht- en handhavingsbeleid, inclusief het onderdeel brandveiligheid; we bewaken de randvoorwaarden voor effectieve uitvoering van dit beleid (o.m. wat betreft capaciteit);
- we geven ondersteuning aan preventievoorzichting door de brandweer; eventueel leggen we daarbij combinaties met voorlichting op het terrein van sociale veiligheid;
- we leggen de benodigde verbindingen met relevant flankerend gemeentelijk beleid zoals zorg- en welzijnsbeleid, evenementenbeleid, horecabeleid en drugsbeleid, recreatiebeleid, verkeersbeleid en met trajecten zoals de Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan (KVU), het Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO) en Vitale Vakantieparken; ook benutten we de mogelijkheden in dit verband vanuit het wijk- en gebiedsgericht werken.

Ermelo zelfstandig en Versterken intergemeentelijke samenwerking

Ermelo zelfstandig

Voor een bestuurlijk zelfstandig (autonoom) Ermelo is bestuurlijke én ambtelijke samenwerking met andere

overheden, maatschappelijke organisaties en private ondernemingen noodzakelijk. Het rapport "Sterk Bestuur in Gelderland" en de "Eindrapportage Regio Noord Veluwe 3.0: De kunst van het verbinden" onderstrepen deze noodzaak.

SNV

Per 1 januari 2018 is de huidige RNV opgeheven en is er besloten tot een nieuwe lichte, maar niet vrijblijvende vorm van samenwerking, die een duidelijke strategische (uitvoerings)agenda heeft, die bestaat uit vier onderwerpen. Dit zijn:

- Ontwikkeling Veluwe (Gebiedsopgave Veluwe op één);
- Lelystad Airport;
- Regionale bereikbaarheid (A28, realisatie IC-station Harderwijk, "Veluwe tracé");
- Regionale ruimtelijke-economische ontwikkelingsstrategie (als onderlegger voor de inhoudelijke strategische agenda van de Noord-Veluwe).

Ermelo is als gastheergemeente verantwoordelijk trekker van het onderwerp "Ontwikkeling Veluwe (Gebiedsopgave Veluwe op één)" en is het dus aan ons om verbindend te opereren in SNV-verband.

Deze vier thema's zullen doorlopend in 2019 en volgende jaren het referentiekader vormen waarbinnen de strategische en beleidsmatige samenwerking vorm en inhoud krijgt. Daarnaast zal ingezet blijven worden op samenwerking met de buurgemeenten in de uitvoering van taken met als doel de dienstverlening en de kwaliteit te verbeteren en te borgen en de kwetsbaarheid en de kosten te verminderen. De processen die dit in gang zetten zijn meerjarig van aard, lopen reeds vanaf 2015 en zullen in 2019 en verder voortgezet worden.

Meerinzicht

Meerinzicht, domein bedrijfsvoering én domein sociaal, is per 1 januari 2018 volledig operationeel geworden. Afgesproken is dat Meerinzicht de gewenste en noodzakelijke transformatie zal voltooien in de periode 2018 t/m 2020. Dit geldt voor beide domeinen. Dit is een opgave die het volle support vraagt van de brongemeenten om gezamenlijk inhoud te geven aan:

- het opdrachtgever-/opdrachtnemerschap;
- de planning & control, op basis waarvan de bestuurlijke en ambtelijke verantwoording plaatsvindt;
- de samenwerking en bedrijfscultuur;
- de benodigde middelen;
- en bovenal de samenwerkingsrelatie.

Dit om volledig en permanent inhoud te kunnen blijven geven aan de dienstverlening van Ermelo aan zijn burgers, organisaties en ondernemingen.

ODNV

Het takenpakket van de ODNV blijft, voor zover nu te overzien, ongewijzigd. De taken die van de opgeheven RNV zijn overgekomen zijn alle belegd binnen de onderscheiden gemeenten.

Overig

In 2018 zal een beslissing worden genomen over de verkenning tot samenwerking in het beheer van de openbare ruimte. Indien dit tot een positief besluit leidt zal de implementatie daarvan in 2019 plaatsvinden. Indien er vanaf wordt gezien dan zal bezien worden welke organisatorische maatregelen dan nodig zijn om de kwaliteit en continuïteit te waarborgen. Ermelo zal steeds open blijven staan en inspelen op nieuwe mogelijkheden die zich voordoen.

Organisatieontwikkeling

Op 9 november 2017 heeft de gemeenteraad besloten "de driehoek" (voorzitter van de raad, de griffier en de gemeentesecretaris) opdracht te geven in 2018 een ontwikkelagenda op te stellen t.a.v. de vraag wanneer en hoe het Ermelose bestuur (raad en college) wil opereren in zgn. netwerkverbanden. Anders gezegd, in welke gevallen en hoe wil het bestuur ruimte bieden aan burgers, instellingen, organisaties en ondernemingen om mee te besturen, dan wel het bestuur geheel over te laten aan hen en uitsluitend een faciliterende rol als openbaar bestuur te vervullen. In 2018 en verder zullen, indien nodig en gewenst, op basis daarvan trainingen en evaluatie-momenten voor het bestuur georganiseerd worden.

Aansluitend en anticiperend daarop én reagerend op de krimp van de ambtelijke organisatie als gevolg van de intensieve samenwerking binnen en met Meerinzicht en de snelle digitale ontwikkelingen, zal de ambtelijke organisatie zich (permanent) blijven ontwikkelen en aanpassen aan de gewijzigde omstandigheden. Dit organisatieontwikkelingsproces zal samen met de medewerkers vorm en inhoud worden gegeven binnen de gestelde randvoorwaarden.

Reeds vanaf 2018 zal vorm en inhoud gegeven moeten worden aan de uitvoering van enkel ingrijpende wettelijke maatregelen. Voorbeelden hiervan zijn de Omgevingswet, de Algemene Verordening Gegevensbescherming (privacy), informatieveiligheid en het organiseren en beheren van het digitaal archief (E-depot) en niet in de minste plaats de digitale dienstverlening. Een en ander zal van grote invloed zijn op de ICT-kostenontwikkeling, dat zich in sneltreinvaart ontwikkelt van ondersteunend naar strategisch bedrijfsvoeringsmiddel.

Dienstverlening

Het verbeteren en versnellen van de dienstverleningsprocessen is een continue proces. Onder dienstverlening verstaan wij naast de 1 op 1 relatie tussen burger en gemeente Ermelo (publiekscontacten) óók alle uitvoeringsprocessen die direct de burger en organisaties raken. Dus bijvoorbeeld ook het onderhoud van de openbare ruimte en groen. Het "Leanconcept" is ons hierbij behulpzaam en zal dat blijven, als onderdeel van

het organisatie ontwikkelingsbeleid. Belangrijk aspect hierbij - en van grote invloed - is het digitaliseren van werkprocessen en het meer en meer aanbieden van het digitale kanaal aan de burgers en organisaties. Niettemin zal de dienstverlening ook nog geruime tijd op de analoge manieren moeten worden aangeboden, omdat nog lang niet iedereen toe is aan en gebruik maakt van de digitale mogelijkheden. Dit beïnvloedt het tempo waarin processen "lean" gemaakt kunnen worden.

Belangrijke aspecten waarmee hierbij rekening moet worden gehouden zijn privacy en informatieveiligheid. De wettelijke regelgeving hierover is aanzienlijk aangescherpt en staat soms op gespannen voet met snelle, doelgerichte en doelmatige dienstverlening. Een zorgvuldige balans zal hierin worden nagestreefd.

Ombuigingen en bezuinigingen

De financiële positie van Ermelo zal continue gemonitord blijven worden en door middel van de bestuursrapportages aan de raad worden voorgelegd. De raad zal steeds een afweging worden voorgelegd tussen inhoud en kosten en de gevolgen daarvan voor de financiële dekking. Of er in 2019 en verder ombuigingen en/of financiële taakstellingen nodig zullen zijn is afhankelijk van de uitkomst van de nieuwe programma's die na de verkiezingen van 21 maart 2018 zullen worden opgesteld.

Met ingang van 2022 mag er geen Precariobelasting meer worden geheven. Dit slaat een groot gat in de begroting van Ermelo, dat niet door nieuwe vervangende belastingen kan worden opgevangen. In 2018 zijn alternatieve oplossingsmogelijkheden aan de raad ter besluitvorming voorgelegd.

Financieel perspectief

Budgettaire positie

Inleiding

In deze Kadernota 2019 wordt het meest actuele financiële perspectief weergegeven.

Basis is de Programmabegroting 2018-2021, aangevuld met de nadien door de raad vastgestelde bestuursrapportages. De bestuursrapportages zijn verwerkt tot en met de 8e Bestuursrapportage 2017.

Vervolgens zijn meegenomen de budgettaire gevolgen van de 1e Bestuursrapportage 2018, voorzover al beschikbaar de gevolgen van de Jaarstukken 2017, de budgettaire gevolgen van de financieel technische uitgangspunten 2019, nieuw beleid, belastingen, Maartcirculaire 2018, overige dekkingsvoorstellen en onderwerpen "in de pijplijn".

Helaas konden niet worden meegenomen de budgettaire gevolgen van de Meicirculaire 2018. Deze was ten tijde van de vervaardiging van deze kadernota nog niet beschikbaar. Wij zullen u zo spoedig mogelijk door middel van een raadsbrief informeren over de budgettaire gevolgen van deze Meicirculaire 2018.

Ook de eventuele budgettaire gevolgen van een nieuw Collegeprogramma 2018-2022 zijn ten tijde van vervaardiging van deze kadernota nog niet beschikbaar. Overigens zijn er in de huidige begroting geen structurele gelden hiervoor vrij beschikbaar. Ook niet voor nieuw beleid.

Financieel perspectief

Hieronder vindt u in de tabel Budgettair perspectief (totaal) het meest actuele financiële perspectief van Ermelo.

Het budgettaire perspectief is nadeliger geworden. De Programmabegroting 2018-2021 was nog structureel en reëel budgettair sluitend. Nadien zijn vastgesteld de 5e tot en met de 8e Bestuursrapportage 2017. Met name in de 8e Bestuursrapportage 2017 sloeg het budgettaire plaatje om naar een jaarlijks begrotingstekort. Deze structurele nadelen ontstonden vooral op de onderwerpen wonen met zorg, tarieven begraafplaats op niveau 2017, 2e begrotingswijziging 2017 Meerinzicht, actualisatie salarisramingen en arrest De Haeghehorst.

Uitgangspunt was en is dat Ermelo een financieel gezonde gemeente is en blijft. Dat is echter geen vanzelfsprekendheid meer. Het financiële perspectief van Ermelo staat onder druk. Mede ook omdat de voorheen riante reservepositie nauwelijks nog (structurele) budgettaire ruimte biedt én ook omdat in de huidige begroting geen budgettaire ruimte voor nieuw beleid beschikbaar is, noch ruimte voor compenserende belastingopbrengsten is gegeven.

In deze Kadernota 2019 is het financiële perspectief verder verslechterd. Wel is in deze Kadernota 2019 een aantal dekkingsvoorstellen opgenomen, met name op de onderwerpen Precariobelasting, Forensenbelasting, Sociaal Domein en Duurzaamheid.

Het zal een uitdaging worden om de Programmabegroting 2019-2022 structureel sluitend af te ronden. Dit zal mede afhangen van de mate waarin de onderwerpen "in de pijplijn" zich daadwerkelijk voor gaan doen, de Meicirculaire 2018 en het nieuwe Collegeprogramma 2018-2022.

Voor zover deze Kadernota 2019 het begrotingsjaar 2018 raakt, zullen wij dit meenemen in een bestuursrapportage 2018.

Tabel Budgettair perspectief (totaal)

Budgettair perspectief (totaal)

- = voordeel

Bedragen (x € 1.000,00)	Begroting		Meerjarenbegroting 2019-2022			
	2018	2019	2020	2021	2022	
Uitkomst Programmabegroting 2018-2021	0	0	-5 V	-166 V	-166 V	
Uitkomst 5e tot en met 7e Bestuursrapportage 2017	0	0	-6 V	-6 V	-6 V	
Budgettaire gevolgen 8e Bestuursrapportage 2017:						
* Wonen met zorg	0	30 N	30 N	30 N	30 N	
* Tarieven 2017 Begraafplaats	38 N	38 N	38 N	38 N	38 N	
* 2e begrotingswijziging 2017 Meerinzicht	119 N	66 N	229 N	210 N	210 N	
* Actualisatie salarisramingen	69 N	69 N	69 N	69 N	69 N	
* Arrest De Haeghehorst	106 N	106 N	106 N	106 N	106 N	
* Septembercirculaire 2017	-169 V	-120 V	-48 V	1 N	1 N	
* Overige budgetaanpassingen	-18 V	22 N	23 N	48 N	48 N	
Uitkomst na 8e Bestuursrapportage 2017	145 N	211 N	436 N	330 N	330 N	
Budgettaire gevolgen 1e Bestuursrapportage 2018:						
* Project Kerklaan / Postlaantje	-10 V	0	0	0	0	
* Project beheer en Exploitatie Sportvoorzieningen	110 N	0	0	0	0	
* Onderwijshuisvesting	-15 V	-15 V	-15 V	-15 V	-15 V	

* Regeling tegemoetkoming zorgkosten chronisch zieken	0	264 N	264 N	264 N	264 N
* Subsidie SSE 2018-2021	17 N	17 N	17 N	17 N	17 N
* Toerisme en Recreatie	81 N	0	0	0	0
* Aanpak waterplantenoverlast	4 N	4 N	4 N	4 N	4 N
* Dividend BNG	-67 V	-67 V	-67 V	-67 V	-67 V
* Decemercirculaire 2017	-56 V	-57 V	-57 V	-58 V	-58 V
* Deelname aan Waar staat je gemeente	0	0	8 N	0	8 N
* Motie Structuurvisie Landgoed Veldwijk 2017	10 N	0	0	0	0
* Uitbreiding formatie Griffie	11 N	11 N	11 N	11 N	11 N
Uitkomst na 1e Bestuursrapportage 2018	230 N	368 N	601 N	486 N	494 N
Budgettaire gevolgen Kadernota 2019:					
a. Financieel technische uitgangspunten	0	-357 V	-74 V	69 N	69 N
b. Nieuw beleid:					
* Tactisch plan Sport "Heel Ermelo Beweegt 2017-2021"	0	116 N	116 N	116 N	116 N
* Tussenevaluatie programma Duurzaamheid en Begroting 2018-2020	0	496 N	598 N	0	0
c. Belastingen:					
* Evaluatie exploitatie begraafplaats		pm	pm	pm	pm
* Precariobelasting (wegvallen met ingang van 2022)		0	0	0	1.335 N
* Precariobelasting (dekkingsplan met ingang van 2019)		-334 V	-668 V	-1.001 V	-1.335 V
* Forensenbelasting (zie financieel technische uitgangspunten)					
d. Maartcirculaire 2018 Gemeentefonds:					
* Hogere algemene uitkering	-279 V	-1.643 V	-2.579 V	-3.282 V	-4.201 V
* Wegzetten WMO (integratie uitkering / abonnementstarief / groei 2019)	1 N	420 N	426 N	405 N	412 N
* Wegzetten loon-, prijs- en volumeontwikkelingen Sociaal Domein met ingang van 2020	0	0	789 N	1.493 N	2.211 N
* Wegzetten stelpost Nominale ontwikkelingen (niet Sociaal Domein)	0	293 N	534 N	747 N	1.400 N
* Wegzetten stelpost BCF	95 N	120 N	147 N	168 N	194 N
e. Overige dekkingsvoorstellen:					
* Voorstel dekking Regeling tegemoetkoming zorgkosten chronisch zieken binnen totaal budget Sociaal Domein d.m.v. opname taakstelling	0	-264 V	-264 V	-264 V	-264 V
* Voorstel dekking extra gelden 2019 en 2020 programma Duurzaamheid uit de Algemene reserve (vrij besteedbaar)	0	-496 V	-598 V	0	0
Financieel perspectief na Kadernota 2019	47 N	-1.281 V	-972 V	-1.063 V	431 N
Onderwerpen "in de pijplijn"	811 N	1.252 N	1.730 N	1.906 N	1.806 N
Verwacht financieel perspectief	858 N	-29 V	758 N	843 N	2.237 N

Nieuw beleid

In deze Kadernota 2019 worden de volgende onderwerpen nieuw beleid verwoord:

Overzicht nieuw beleid

- = voordeel

Bedragen (x € 1.000,00)	Meerjarenbegroting 2019-2022				
	Begroting 2018	2019	2020	2021	2022
<u>Tactisch plan Sport "Heel Ermelo Beweegt 2017-2021"</u>		116 N	116 N	116 N	116 N
De uitvoering van het plan is deels mogelijk binnen de bestaande budgetten. Om het totale pakket mogelijk te maken is extra budget nodig. Voor nieuwe activiteiten is extra budget benodigd ter grootte van € 116.000,00. Dit bestaat uit schoolzwemmen € 70.000,00, beweegactiviteit voor langdurig werklozen € 25.000,00 en kleinere projecten binnen de thema's van het tactisch plan € 21.000,00. Het plan is besproken in de commissie samenleving en maatschappij van 14 februari 2018. Daarbij is toegezegd dat het college van b&w de komende raadsperiode zal komen met een raadsvoorstel met betrekking tot schoolzwemmen en het stimuleren van bewegingsactiviteiten, waaronder lopen naar werk.					
<u>Tussenevaluatie programma Duurzaamheid en Begroting 2018-2020</u>	0	496 N	598 N	0	0

Er wordt de raad een afzonderlijk raadsvoorstel aangeboden, waarin opgenomen: * het vrijgeven door de raad van de reeds in de begroting beschikbaar gestelde middelen ter grootte van € 477.000,00. * het beschikbaar stellen van extra budget in 2019 € 496.000,00 en in 2020 € 598.000,00.								
Totaal nieuw beleid	0	612N	714N	116N	116N			

Onderwerpen "in de pijplijn"

In het financiële perspectief in deze Kadernota 2019 zijn wij met name uitgegaan van inmiddels genomen college- en/of raadsbesluiten met budgettaire gevolgen. Dat is een momentopname. Er zijn ontwikkelingen die naar verwachting budget gaan vragen of onderwerpen waarvoor momenteel ambtelijk de besluitvorming in voorbereiding is. Wij noemen dit onderwerpen "in de pijplijn". In dit hoofdstuk hebben wij de inventarisatie van deze onderwerpen opgenomen. Waar mogelijk zijn er (indicatieve) bedragen opgenomen. Afhankelijk van daadwerkelijke besluitvorming worden de onderwerpen opgenomen in de begroting. Het betreft de volgende onderwerpen:

Overzicht Onderwerpen "in de pijplijn"

- = voordeel

Bedragen (x € 1.000,00)	Begroting		Meerjarenbegroting 2019-2022				
	2018	2019	2020	2021	2022		
Programma Ruimte & Infrastructuur:							
A. Omgevingswet:							
* Bewustwording en gedragsaanpassing. De Omgevingswet (ingangsdatum 1 januari 2021) zal mede invulling geven aan de doorontwikkeling van Ermelo naar netwerkorganisatie. Deze wet voorziet in een verregaande procesaanpassing ten aanzien van alle taakvelden die de fysieke leefomgeving van burgers, organisaties en bedrijven bepalen. Doel is een vergaande vereenvoudiging en terugtrekkende overheid op dit gebied. In de projecten moet rekening gehouden worden met 2% van het investeringsbedrag voor communicatie/afstemming met de burgers.		pm	pm	pm	pm		
* Opleiding en training. Zowel bestuur, politiek als ambtelijke organisatie moet hiermee bekend gemaakt worden door middel van opleiding en training. Daarnaast dient rekening gehouden te worden met ict-aanpassingen en organisatorische aanpassingen.	50N	100N	50N				
B. Grondzaken:							
* Aankoop gronden. Hoewel het grondbeleid in de praktijk gericht is op zgn. facilitair grondbeleid, is er van tijd tot tijd behoefte om strategisch geachte gronden en/of gebouwen aan te kopen. Hiervoor kan de in omvang beperkte reserve Grondexploitatie benut worden zolang daarin de benodigde ruimte aanwezig is. Zolang een bepaald grondgebied niet daadwerkelijk geëxploiteerd wordt, mag dit niet in de grondexploitatie worden opgenomen en vormt daarmee een directe last (beheer en onderhoud) en een bezit op de balans (te waarderen naar economische waarde).	pm	pm	pm	pm	pm		
* Professionalisering beheer vastgoed. De gemeente bezit behoorlijk wat vastgoed. Het inzicht hierin is beperkt, omdat registratie, beheer en onderhoud verschillend is geregeld. Deels publiek, deels privaat. Dat geldt in veel gemeenten en er is daarom een tendens waar te nemen om het beheer hiervan te professionaliseren. Ook in Ermelo loopt onderzoek hiernaar. In de huidige begroting staat nog een taakstelling ter grootte van € 66.000,00 structureel, wat hiermee enigszins op gespannen voet staat.	70N	70N	70N	70N	70N		
C. Markt 2.0:							

<p>* Uitbreiding en aanleg parkeerplaatsen. In 2016 is door MTD gewerkt aan een ontwerp voor de herinrichting van het parkeerterrein Markt-Chevallierlaan. Op basis van het betreffende ontwerp is de bijbehorende kostenraming destijds van dekking voorzien. Onder invloed van enerzijds de behoefte om te komen tot nadere aanpassingen in het ontwerp en anderzijds de situatie van het opgaande economisch tij met daardoor prijsverhogingen in de GWW-sector is het noodzakelijk het krediet bij te stellen. Afhankelijk van de noodzaak van de realisatie van een gebouwde parkeervoorziening (om aan de parkeeropgave te kunnen voldoen) wordt verwacht dat er een aanvullend krediet benodigd is van minimaal € 600.000,00 tot € 1.130.000,00 (kapitaallasten € 39.000,00 tot € 60.000,00).</p>				60 N	60 N	60 N
<p>In het verlengde van enerzijds de reeds gerealiseerde herinrichting van de Stationsstraat en anderzijds de aankomende herinrichting van het terrein Markt-Chevallierlaan is ook de wens en toekomstige noodzaak naar voren gekomen om ook het tracé van de Chevallierlaan her in te richten. Indien ook hier invulling aan wordt gegeven, dan dient er rekening te worden gehouden met een aanvullende investering ad € 400.000,00 (jaarlijkse kapitaallasten € 26.000,00).</p>				26 N	26 N	26 N
D. Onderhoud grijs en groen op niveau:						
<p>* Herstel deel bezuinigingen door op onderdelen kwaliteitsniveau te verhogen. Bij motie is door de raad de opdracht gegeven de gevolgen van de doorgevoerde bezuinigingen op grijs en groen deels ongedaan te maken, door het kwaliteitsniveau op onderdelen weer op niveau te brengen. Inmiddels is een besluit genomen om op korte termijn een aantal verbeteringen uit te voeren (het noodplan, dat gedekt is) en nadien met een voorstel te komen dat structureel voorziet in verbetering van het kwaliteitsniveau. In de raadsinformatiebijeenkomst van 25 januari 2018 is inzage gegeven in de gevolgen van mogelijke keuzes ten aanzien van de invulling van de Groenvisie en het Wegenbeheerplan 2017. De beheerplannen geven invulling aan de structurele verbetering van het kwaliteitsniveau.</p>	0	0	0	0	0	0
<p>* Wegenbeheerplan: regulier onderhoud. Dit gaat leiden tot extra benodigde budgetten.</p>			54 N	54 N	54 N	54 N
<p>* Wegenbeheerplan: groot onderhoud. Dit gaat leiden tot extra benodigde budgetten.</p>				96 N	382 N	367 N
<p>* Groenbeheerplannen. De Groenvisie zal verder uitgewerkt worden in beheerplannen.</p>			275 N	275 N	275 N	275 N
<p>* Investerings wegen, fietspaden en begraaftplaats. Er zijn investeringen nodig ten behoeve van renovaties, aanpassingen en uitbreidingen.</p>				146 N	306 N	395 N
E. Gemeentelijk Verkeers- en VervoersPlan (GVVP):						
<p>* Nieuw GVVP. Het huidige GVVP loopt tot 2019. Wellicht dat het opstellen van een nieuw GVVP (waarvoor dekking in de begroting aanwezig is) noodzakelijk is, gegeven de ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden, dan wel nog lopen. Daarbij kan gedacht worden aan: - de aangenomen motie "Fietsrondweg Kerkdennen" van 9 november 2017 om een nieuw fietspad langs de Groevenbeekse Heide aan te leggen. Minimum investeringskosten circa € 500.000,00 exclusief grondaankoop. Jaarlijkse kapitaallasten € 33.000,00.</p>				33 N	33 N	33 N
<p>- de parkeerproblematiek bij 't Weijtje.</p>				pm	pm	pm
F. Sportpark FC Horst:						
<p>* De verwachting is dat het thans beschikbare krediet voor de aanleg van de parkeervoorziening FC Horst niet voldoende zal zijn. Rekening gehouden moet worden met een extra krediet ter grootte van € 250.000,00, voor de realisatie van een veilige oversteek en parkeervoorziening. De kapitaallasten bedragen € 16.000,00.</p>				16 N	16 N	16 N
G. Mobiliteit:						

<p>* Bestuurlijke en ambtelijke dienstreizen en woon-werkverkeer. De raad heeft bij motie uitgesproken versneld een blauwe zone op de Markt in te voeren, beleid te ontwikkelen om het langparkeren van werkers (van de gemeente) tegen te gaan en de parkeeronthefingen van het bestuur in te trekken. In verband hiermee is een notitie opgesteld die hierop ingaat én gelijktijdig een relatie legt naar verduurzaming van de mobiliteit. Deze notitie bevat eveneens een onderdeel aanschaf en vervanging bedrijfswagens en -machines, eveneens met gelijktijdige verduurzaming. Dit laatste is meegenomen in de 1e Bestuursrapportage 2018.</p>	pm	pm	pm	pm	pm
H. Duurzaamheid:					
<p>* Vervolg programma Duurzaamheid jaren 2019 en 2020. Het programma Duurzaamheid loopt tot en met 2020. Voor de periode tot en met 2018 is geld vrijgemaakt. Dit geldt niet voor de jaren 2019 (€ 496.000,00) en 2020 (€ 598.000,00). Deze beide extra budgetten zijn in deze Kadernota 2019 meegenomen als nieuw beleid.</p>		0	0		
<p>* Moet er een nieuw programma Duurzaamheid komen vanaf 2021. Er zal onderzocht moeten worden of er een tweede programma Duurzaamheid moet komen met eenzelfde of aangepaste aanjaagfunctie, om de doelstellingen "Ermelo energieneutraal in 2030 en klimaatneutraal in 2035" te realiseren en zo ja, hoeveel extra middelen daarvoor nodig zijn.</p>				pm	pm
I. Waterbeleid:					
<p>* ZAP Het huidige ZAP wordt in 2019 geactualiseerd.</p>			pm	pm	pm
<p>* Waterbergingen/rioolproblemen. Ermelo is en wordt geconfronteerd met wateroverlast. Hiertoe zijn inmiddels diverse maatregelen getroffen, doch uit de eerste actualiseringswerkzaamheden van het rioleringsplan blijkt dat de reeds eerder gememoreerde noodzakelijk geachte waterbergings- en afvoercapaciteit uitbreiding behoeft. De aanleg van de bergbassins zal naar verwachting duurder uitvallen dan thans begroot. Verwacht wordt dat een extra investering van maximaal € 11,3 mln. noodzakelijk is. Jaarlijkse kapitaallasten € 435.000,00.</p>			435 N	435 N	435 N
<p>* BRP. Het huidige BRP 1e fase moet uitgevoerd worden en gevalueerd worden. Op grond van de uitkomsten zal moeten worden overgegaan tot uitvoering van BRP 2e fase, die thans niet in de begroting zit.</p>		pm	pm	pm	pm
<p>* Opbrengst rioolheffing. De kosten van bovenstaande hebben gevolgen voor de tarieven van het rioolrecht in verband met volledige kostendekkendheid.</p>			-435 V	-435 V	-435 V
J. Milieubeleid:					
<p>* Onderzoek vuilstortplaats De Zanderij. Het college van b&w heeft opdracht gegeven onderzoek te doen naar de vraag of er mogelijk sprake is van vervuiling onder en/of naast de vuilstort De Zanderij. Dit kan mogelijk leiden tot saneringskosten.</p>	pm	pm	pm		
Programma Samenleven:					
A. Sociaal Domein:					
<p>* Ontwikkelingen kosten Jeugdzorg. De kosten van de jeugdzorg stijgen, veroorzaakt door volumeontwikkelingen en toename van de complexiteit per situatie. Ermelo is één van de gemeenten die hier vanuit financieel perspectief extreem gevoelig voor is, gezien de grote instellingen die Ermelo telt. Een verbetering in de volumeontwikkeling zal naar verwachting optreden als in 2019 het woonplaatsbeginsel wordt aangepast.</p>			pm	pm	pm
<p>* Ontwikkelingen kosten Wmo. De kosten van de Wmo zullen naar verwachting stijgen. Aanbieders hebben te lang onder de kostprijs geoffreerd, waardoor de markt is gekrompen. Hier moet een correctie op plaatsvinden wil deze tendens gekeerd worden.</p>			pm	pm	pm
<p>* Ontwikkelingen kosten Participatie. Door de groei van het aantal Wajongers en statushouders neemt het beroep op de Participatiewet toe. De uitplaatsing naar werk blijft moeilijk vanwege specifieke achtergronden van een groot deel van het cliëntenbestand.</p>			pm	pm	pm

<p>* Taakstellingen Sociaal Domein.</p> <p>Door de raad is besloten dat de rijksuitkering voor het Sociaal Domein in principe de financiële bovengrens is voor de te maken lokale kosten in het sociale domein (dus budgettair neutraal). In verband hiermee is een bezuinigingstaakstelling in de begroting opgenomen, die door middel van beleidswijziging (transformatie van beleid en uitvoering) gerealiseerd moet worden. Hoewel de organisatorische transformatie is vorm gegeven (zie Doorontwikkeling Meerinzicht onder 1), moet de praktijk uitwijzen of dit aspect werkt én moet het beleid nog door de gemeente zelf worden aangepast (versoberd). Dit blijft een bestuurlijke uitdaging.</p>				pm	pm	pm
<p>* Wijkteams.</p> <p>De sociale wijkteams zijn in het leven geroepen. De verbinding met het leefbaarheidsteam moet nog verder vorm en inhoud krijgen, evenals de borging van beide teams in de samenleving als eerste lijns organisatie.</p>				pm	pm	pm
B. Privatisering beheer sportaccommodaties (BES):						
<p>* Onderzoek en ontwikkeling professioneel "Sportbedrijf".</p> <p>In het kader van de besluitvorming tot de bouw van een nieuw zwembad/sporthal op De Zanderij en ter uitvoering van het Coalitieakkoord 2014-2018 is eveneens besloten tot onderzoek en ontwikkeling naar privatisering van het beheer van alle sportaccommodaties (binnen- en buitensport). Een belangrijk argument daarin is de btw-problematiek. De onderzoekskosten zijn meegenomen in de 1e Bestuursrapportage 2018. Daarnaast zijn kosten te verwachten voor de inrichting professionele administratieve beheersorganisatie "Sportbedrijf". Mogelijk is er inverdieneffect haalbaar ingeval van samenvoeging met beheer van culturele accommodaties.</p>		100 N		100 N	100 N	100 N
<p>* Projectcapaciteit.</p> <p>Er is een incidenteel risico dat de hierbij in te zetten projectcapaciteit uit de eigen organisatie gecompenseerd moet worden om het dagelijkse beheer voortgang te laten vinden (de winkel moet tijdens de verbouwing open blijven).</p>				153 N	153 N	
<p>* BTW-gevolgen achterwege blijven "Sportbedrijf".</p> <p>Indien geen "Sportbedrijf" wordt ingesteld, leidt dit er toe dat de bestaande onderhoudswerkzaamheden ruim duurder worden. Ook de nieuwbouw van het sportcentrum Calluna zal 21% duurder worden in verband met de BTW (€ 4,4 mln), wat weer leidt tot hogere kapitaallasten (€ 250.000,00 per jaar).</p>				pm	pm	pm
C. Privatisering beheer culturele accommodaties (De Dialoog).						
<p>* Onderzoek al dan niet onderbrengen bij "Sportbedrijf" sportaccommodaties of zelfstandig beheerbedrijf.</p> <p>Hetzelfde als verwoord bij het onderwerp privatisering beheer sportaccommodaties geldt ten aanzien van dit onderwerp. De onderzoekskosten zullen echter naar verwachting beperkter kunnen zijn, omdat veel kennis en ervaringen uit het onderzoek naar het beheer van de sportaccommodaties gebruikt zal kunnen worden.</p> <p>In de huidige begroting is met ingang van 2020 € 128.000,00 structureel geraamd voor de structurele beheerskosten als gevolg van een externe beheersvorm.</p>	50 N					
D. De Dialoog.						
<p>* Verbouw en/of nieuwbouw De Dialoog ter uitvoering van Accommodatiebeleid.</p> <p>De raad heeft opdracht gegeven een drietal scenario's te laten onderzoeken naar de mogelijkheden van verbouw en/of nieuwbouw van De Dialoog. Dit ter uitvoering van het door de raad vastgestelde Accommodatiebeleid, dat onder andere voorziet in het onderbrengen van verschillende maatschappelijke voorzieningen onder één dak, met het oog op het realiseren van synergie tussen die maatschappelijke voorzieningen. Afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek moet blijken of een en ander mogelijk is binnen de bestaande geraamde kredieten of dat er extra investeringskredieten nodig blijken te zijn.</p>		pm		pm	pm	pm
E. Onderwijshuisvesting.						
<p>* In 2019 zal een herzien programma Onderwijshuisvesting vervaardigd worden, waarbij de kaders voor de uitvoering in 2020 gesteld kunnen worden.</p>				pm	pm	pm
<p>* Nieuwbouw De Goede Herder.</p> <p>Er bestaat een risico tot hogere aanbestedingskosten.</p>		pm		pm	pm	pm

* De Klokbeker. Er komt mogelijk een verzoek tot uitbreiding en olp.			pm		pm		pm		pm
Programma Economie:									
N.v.t.									
Programma Bestuur & Dienstverlening:									
A. Gevolgen verkiezingen 21 maart 2018:									
* Vertrek wethouders. Het vertrek van wethouders zal leiden tot wachtgeldverplichtingen.	31 N	43 N	41 N		21 N				
* Vorming nieuw college van b&w. Het huidige college bestaat uit 3,6 fte, dat ingevuld is door vier personen, waarvan een deel in deeltijd. De uitkomst van de collegeonderhandelingen zal uitwijzen of volstaan kan blijven worden met de huidige fte-omvang.	pm	pm	pm		pm		pm		pm
B. Opdracht aan Meerinzicht transformatie domein Bedrijfsvoering en domein Sociaal:									
* Transformatie domein Sociaal. Met ingang van 1 januari 2018 is het sociaal domein ondergebracht bij Meerinzicht en organisatorisch getransformeerd in de gewenste uitvoeringsvorm. De komende jaren moet de praktijk uitwijzen of de transformatie ook uitvoerbaar is.									
* Transformatie domein Bedrijfsvoering. Met ingang van 1 januari 2018 is de 2e fase domein Bedrijfsvoering ondergebracht bij Meerinzicht (de taakvelden financiën, communicatie, juridische zaken en geo). Gelijktijdig heeft dit domein de bestuurlijke opdracht meegekregen in een aantal jaren te transformeren naar een vergelijkbare organisatievorm als het domein Sociaal (vraag- en procesgericht).									
* Meerinzicht is voor Ermelo een zeer belangrijke uitvoeringsorganisatie en is essentieel voor het behoud van een autonoom bestuur in Ermelo. Meerinzicht zal dus de komende jaren nog in een belangrijk organisatieontwikkelingsproces verkeren. Voor de gemeente Ermelo is dit van cruciale betekenis. Zonder een goed functionerende bedrijfsvoering (de smeerolie in een organisatie) kan de gemeente Ermelo, inclusief het sociale domein, niet functioneren.									
C. Ontwikkeling digitale dienstverlening:									
* Personele beheerskosten. Informatievoorziening en Automatisering (I&A) heeft zich van cruciaal bedrijfsmiddel ontwikkeld tot een strategisch bedrijfsmiddel, waarop de gehele digitale én fysieke dienstverlening rust. Zonder hierin te investeren is doorontwikkeling van de dienstverlening (onderdeel collegeprogramma) niet mogelijk. Naast een constante investeringsstroom in nieuwe en te vervangen hard- en software is de ongestoorde 24-uurs beschikbaarheid (werking) van cruciaal belang. Dit vraagt om een betrouwbare, deskundige beheerorganisatie, maar heeft ook tot gevolg dat de marktwerking zorgt voor prijsopdriving.	100 N	100 N	100 N		100 N		100 N		100 N
D. Privacy- en informatieveiligheid:									
* Uitvoering privacywetgeving / Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). De AVG, Europese regelgeving die allen direct bindt, is ingevoerd en verplicht tot bewaking, registratie en verantwoord gebruik van privacy gevoelige gegevens. Aanstelling van een Functionaris Gegevensbescherming is daarnaast verplicht (aan dit laatste is inmiddels voldaan in het kader van Meerinzicht).									
* Beveiliging toegang tot informatie. Informatieveiligheid hangt ten nauwste samen met de privacywetgeving. Digitale informatieveiligheid is hierin een zeer belangrijk element, doch niet het enige. Ook de fysieke toegang tot informatiebronnen is een belangrijk aspect.									
* Beide aspecten zullen naar verwachting extra investeringen en beheersbudgetten vragen.	50 N	50 N	50 N		50 N		50 N		50 N
E. Interne controle en accountancy:									
	50 N	50 N	50 N		50 N		50 N		50 N

<p>* Ensia. De eisen die de Autoriteit Financiële Markten stelt aan de accountancy vertalen zich direct door in de eisen die de accountants stellen aan de gemeenten. Zo is deelname aan Eenduidige Normatiek Single Audit (Ensia) verplicht en moet voor de raad tot vergroting van het inzicht leiden in de informatieveiligheid. Waar dit werk eerst door de accountant werd verricht, moet dat nu door de gemeenten zelf gedaan gaan worden.</p>							
<p>* Horizontaal toezicht. Hetzelfde geldt voor het Horizontaal toezicht. Dit geldt met name het onderzoek naar de rechtmatigheid van de besluiten met financiële impact. Waar tot nu toe volstaan kon worden met een goede interne procescontrole, eisen de accountants daarnaast nu opnieuw vergaande detailwaarnemingen.</p>							
<p>* Prijsontwikkelingen. De accountantsmarkt voor de lokale overheden is inmiddels zeer beperkt. Dit leidt tot prijsopdrijving en tot extra meerwerkkosten.</p>							
F. E-depot:							
<p>* Toekomstbestendig bewaren en toegankelijk houden van digitale overheidsdocumenten. Het Streekarchivariaat beheert het statisch archief van de gemeente. De opdracht van het beheren van het papieren archief is inmiddels uitgebreid tot het beheren van het digitale archief. Dit gaat dan niet alleen over de digitale bestanden, maar ook over de soft- en hardware die nodig is om de digitale bestanden tot in lengte der jaren te kunnen blijven lezen. Het Streekarchivariaat is in overleg met en in opdracht van de betrokken gemeenten een onderzoek gestart naar de ontwikkeling van een zgn. E-depot (elektronisch archiefdepot). Hierin wordt nauw samengewerkt met de provincie en andere onderzoeksteams op dit gebied.</p>	50 N	50 N	50 N	50 N	50 N	50 N	
G. Personeelsbestand en organisatieontwikkeling:							
<p>* Organisatieontwikkeling. Het personeelsbestand van de gemeente krimpt de komende jaren enorm. Redenen daarvoor zijn: de totstandkoming van Meerinzicht, de voorziene samenwerking met Harderwijk ten aanzien van wijkservice, de privatisering van beheer en onderhoud van de sportaccommodaties en culturele accommodaties. De verwachting is dat de ambtelijke organisatie nog circa 100 fte zal bedragen. Om hierop te anticiperen is een organisatieontwikkelingsproces in gang gezet, gericht op versterking van de interne samenwerking in het kader van opgave gericht werken, cultuur- en structuuraanpassing en aanpassing van werkwijzen (onder andere in samenhang met de ontwikkeling naar netwerkorganisatie). In verband hiermee is opdracht gegeven voor een formatieonderzoek op basis waarvan de structurele formatie bepaald moet worden.</p>	100 N	100 N	100 N				
<p>* Trainee's. Tot op heden is de kwetsbaarheid van de organisatie meer ad hoc opgevangen door de inzet van trainee's, die van externe partijen zijn ingehuurd. Gezien in het licht van de organisatieontwikkeling is het noodzakelijk dit in meer structurele vorm, duurzamer en goedkoper te organiseren.</p>	160 N	160 N	160 N	160 N	160 N	160 N	
INKOMSTEN:							
A. Belastingontwikkelingen:							
<p>* Precariobelasting: bezwaarprocedure. Liander heeft beroep aangetekend tegen de aanslag Precariobelasting inzake het elektriciteitsnetwerk. De rechtbank heeft op 8 januari 2018 in het voordeel van Ermelo beslist. Hierdoor is het risico ten aanzien van de heffing over de jaren 2015 en 2016 vooralsnog tot nul gereduceerd en is vol vertrouwen de heffing 2017 opgelegd. Liander heeft inmiddels hoger beroep aangetekend.</p>	0	0	0	0	0	0	

* OZB niet woningen. Vanuit de Kadernota 2018 is voorgesteld voor de OZB niet woningen gedurende de periode 2018-2021 de nullijn te hanteren voor wat betreft de jaarlijkse opbrengst (geen reële verhoging van het tarief, maar wel de jaarlijkse inflatiecorrectie toe te passen). Daarnaast is vastgelegd dat, na concrete invulling van de verruiming van het gemeentelijk belastinggebied door het Rijk, wordt onderzocht of hierin voor Ermelo mogelijkheden liggen om de opbrengst OZB niet woningen te verlagen en de daarmee gepaard gaande inkomstenderving te compenseren door bijvoorbeeld het invoeren van een nieuwe heffing. In de 8e Bestuursrapportage 2017 is gemeld dat de verruiming van het gemeentelijk belastinggebied van de baan is en dat bovengenoemd onderzoek niet meer uitgevoerd kan worden.		0	0	0	0
B. Grondexploitatie:					
* Complex Het Trefpunt. De verwachting is dat door de verkoop van percelen de komende jaren een winstneming gerealiseerd kan worden. Begrotingstechnisch mag hiermee wettelijk nog geen rekening worden gehouden. De winstnemingen zouden kunnen bedragen: 2018 € 1.300 / 2019 € 2.700 / 2020 € 700. Voorwaarde is dat de daadwerkelijke verkoop van de kavels plaatsvindt. Winstneming leidt tot een toevoeging aan de Algemene reserve (vrij besteedbaar), welke reserve te zijner tijd inzetbaar is als incidenteel dekkingsmiddel.	pm	pm	pm	pm	pm
Totaal Onderwerpen "in de pijplijn"	811 N	1.252 N	1.730 N	1.906 N	1.806 N

Investeringsplan

Investeringsplan

In de Programmabegroting 2018-2021 is opgenomen het Investeringsplan 2017-2027. Bij de vervaardiging van deze begroting zijn alle investeringen, qua planning en opname in het juiste begrotingsjaar, tegen het licht gehouden. Dit heeft geleid tot een verbeterd investeringsplan, waarin een aantal investeringen is doorgeschoven naar latere jaren.

Op basis van de Programmabegroting 2018-2021 is Ermelo voornemens om in de periode 2017 tot en met 2027 een totaalbedrag van € 73,2 mln. aan uitgaven voor investeringen te gaan doen. Hier staat € 3,2 mln. aan directe inkomsten voor investeringen tegenover. Per saldo bedragen de netto-investeringen over de jaren 2017 tot en met 2027 € 70 mln. Het merendeel van deze investeringen staat geraamd in de eerste begrotingsjaren. Dit zijn grote bedragen. Ermelo is dan ook een ambitieuze gemeente.

Bij de vervaardiging van de nieuwe Programmabegroting 2019-2022 zal het tienjarig investeringsplan 2018-2028 opnieuw herijkt worden.

De belangrijkste investeringen zijn/blijven:

- Aanleg Westflank;
- GVVP (fietsvoorzieningen / leefbaarheid en bereikbaarheid / verkeersveiligheid / parkeren / risicoreservering);
- Aanleg rijwielpaden en -stroken;
- Fietsvoorzieningen Het Tonselse Veld;
- Rotonde KNHS / verkeersmaatregelen De Beek;
- Revitalisering Kerkdennen;
- Openbare verlichting;
- Diverse rioleringskredieten ZAP / BRP;
- Centrumontwikkeling / Markt 2.0;
- Duurzaamheidsleningen / Startersleningen;
- Vervanging containers inzameling huishoudelijk afval en ondergrondse containers;
- Diverse onderwijskredieten (met name RKPWA / De goede Herder / De Cantharel / schoolgebouw/gymlokalen Groevenbeek);
- Sportcentrum Calluna (nieuwbouw / parkeren / ontsluiting);
- Diverse kredieten buitensport;
- De Dialoog;
- Diverse kredieten Bedrijfsvoering (ICT / tractie / gemeentehuis / gemeentewerf).

Het gedetailleerde investeringsplan is [Hier](#) terug te vinden.

In de begroting van Ermelo staat een groot aantal bouw en infrastructurele projecten op stapel. De ramingen van deze investeringen zijn vrijwel allemaal gebaseerd op prijsniveau 2015 en/of 2016. De uitvoering zal naar verwachting plaatsvinden in de jaren 2018 tot en met 2021. Voor de jaarlijkse inflatie is in de begroting een stelpost Prijsmutaties beschikbaar. Doordat de markt inmiddels zo is aangetrokken stijgen de prijzen aanzienlijk meer dan de inflatie. Naar verwachting zal het dan gaan om minimaal 10% kostenstijging, exclusief inflatie. Dit zal er toe leiden dat de huidige investeringsbedragen omhoog bijgesteld moeten worden, hetgeen zal leiden tot hogere jaarlijkse kapitaallasten.

Taakstellingen

Algemeen

Ten opzichte van de Programmabegroting 2018-2021 zijn geen wijzigingen te melden. De volgende taakstellingen staan nog open en zullen in de loop van de tijd gerealiseerd worden.

Bedragen (x € 1.000,00)	Meerjarenbegroting 2018 - 2021			
	2018	2019	2020	2021
A. Accommodatiebeleid 2012:				
1. Samenwerking peuterspeelzaalwerk en kinderopvang	-22	-23	-23	-23
2. Optimalisering buitensport	-13	-13	-13	-13
3. Exploitatie Balverssportzaal			-26	-26
4. Optimalisering binnensport (sportcentrum Calluna)			-25	-25
5. Optimalisering zwembad Calluna			-40	-40
6. Nieuwbouw sportcentrum Calluna			-17	-17
Subtotaal Accommodatiebeleid 2012	-35	-36	-144	-144
B. Op de plank:				
1. Gemeentelijk (niet-maatschappelijk) vastgoed	-66	-66	-66	-66
Subtotaal op de plank	-66	-66	-66	-66
C. Sociaal Domein				
1. Jeugd	-1.617	-2.940	-2.908	-2.872
Subtotaal Sociaal Domein	-1.617	-2.940	-2.908	-2.872
Totaal nog te realiseren ombuigingen en taakstellingen	-1.718	-3.042	-3.118	-3.082

Toelichting nog te realiseren bezuinigingen en taakstellingen

A1. Samenwerking peuterspeelzaalwerk en kinderopvang:

De raad besloot in november 2014 tot vaststelling van de Uitgangspunten Visiedocument Peuterspeelzaalwerk "De toekomst begint vandaag". Hierin wordt aangegeven dat bezuinigingen gerealiseerd kunnen worden op het moment van omvorming van peuterspeelzaalwerk naar peuteropvang. Dit heeft te maken met optimalisatie van een onderlinge afstemming van onderwijs, peuterspeelzaalwerk en kinderopvang. Landelijk zal wetgeving worden vastgelegd ten aanzien van de kwaliteit en financiering. De gemeente krijgt een andere rol en de bekostiging van opvang voor werkende ouders vervalt. Nadat duidelijk is wanneer de nieuwe wetgeving ingaat en wat deze voor effect heeft, kan deze bezuiniging pas worden geëffectueerd.

A2. Optimalisering buitensport:

In het PID (Project Initiatie Document) beheer en exploitatie sportaccommodaties wordt een gewijzigde financiering voorgesteld van onderhoud accommodaties, waarbij zelfwerkzaamheid en verantwoordelijkheid van de sportverenigingen is vergroot. In de uitwerking zal rekening worden gehouden met de aangegeven bezuiniging (€ 13.000,00).

A3. Exploitatie Balverssportzaal:

Het toekomstscenario van de Balverssportzaal is gekoppeld aan de besluitvorming over en realisatie van sportcomplex Calluna, dat onderdeel uitmaakt van het Strategisch Financieel Beleid. Sloop is pas voorzien nadat de nieuwbouw sportcentrum Calluna is gerealiseerd. Zodra de Balverssportzaal is gesloopt is de taakstelling gerealiseerd (€ 26.000,00).

A4. Optimalisering binnensport (sportcentrum Calluna):

Ook dit onderdeel kan in de komende periode worden geëffectueerd na de besluitvorming over en realisatie van sportcomplex Calluna, dat onderdeel uitmaakt van het Strategisch Financieel Beleid (€ 25.000,00).

A5. Optimalisering zwembad Calluna:

Besparing op onderhoud en energielasten sportcomplex Calluna kan worden geëffectueerd na de besluitvorming over en realisatie van sportcomplex Calluna, dat onderdeel uitmaakt van het Strategisch Financieel Beleid, en vervolgens de daadwerkelijke realisatie van de nieuwbouw sportcentrum Calluna (€ 40.000,00).

A6. Nieuwbouw sportcentrum Calluna:

Dit onderdeel wordt geëffectueerd na realisatie van de nieuwbouw sportcentrum Calluna (€ 17.000,00).

B1. Gemeentelijk (niet-maatschappelijk) vastgoed:

Er worden gemeentelijke panden afgestoten, waardoor een klein onderhoudsbudget vrijvalt. Bij de professionalisering van de vastgoedorganisatie hoort ook de invoering van een gedifferentieerd onderhoudssysteem. Op deze wijze kan er effectiever worden gestuurd op onderhoud en de kosten van het onderhoud (€ 66.000,00).

C1. Jeugd:

De begroting Jeugd 2019 is gebaseerd op de 1e begrotingswijziging 2017 van het RAJ. De taakstelling Jeugd 2019 komt daarmee neer op € 2,9 miljoen. Omdat in 2018 compensatie voor het voogdij/18+ budget is aangevraagd ligt de taakstelling 2019 hoger dan in 2018. De taakstelling voor 2019 gaat nog wijzigen door verandering van het Woonplaatsbeginsel per 2019. Omdat de kosten van voogdij/18+ voor rekening van de gemeente voorafgaand aan het verblijf komen, nemen de kosten voor de Jeugdzorg 2019 af. Daarnaast nemen ook de inkomsten uit het rijksbudget af omdat het voogdij/18+ budget wegvalt. Meer duidelijkheid over de afname van het rijksbudget wordt in de meicirculaire 2018 verwacht. In samenwerking met Meerinzicht wordt een inschatting van de verwachte afname van de kosten voor 2019 gemaakt.

Reservepositie

Inleiding

De reservepositie van Ermelo bestaat uit het totaal van alle reserves en voorzieningen. De reservepositie is opgebouwd uit algemene reserves, (beklemd) bestemmingsreserves en voorzieningen. Reserves vallen onder het eigen vermogen van een gemeente. Voorzieningen worden gezien als vreemd vermogen.

Ermelo kent sinds jaar en dag een ruime reservepositie. Nog versterkt door de NUON-gelden (2009-2015). Wel zijn in de afgelopen jaren besluiten door de raad genomen om de reserves in te zetten als dekkingsmiddel (al dan niet in het kader van de ombuigings- en bezuinigingstrajecten en/of ter realisatie van nieuwe voorzieningen). Zo is in de Kadernota 2018 opgenomen het Strategisch Financieel Beleid, waarin de reservepositie is herijkt. Gevolg van dit alles is dat een behoorlijk deel van de huidige reservepositie thans vastligt en dat de reservepositie dus de komende jaren langzaam maar zeker gaat afnemen. Wel staan daar dan (nieuwe) voorzieningen in Ermelo tegenover.

Beleid met betrekking tot reserves en voorzieningen

Reserves en voorzieningen vallen onder het budgetrecht van de raad. Dit betekent dat instellen, wijzigen, afnemen, opheffen, toevoegen en beschikken altijd door de raad geautoriseerd moet worden. Dit kan gebeuren bij de jaarlijkse programmabegroting en/of de tussentijdse begrotingswijzigingen (bestuursrapportages) en/of de jaarlijkse jaarstukken.

Het beleid in Ermelo is vastgelegd in de Financiële Verordening gemeente Ermelo (door de raad vastgesteld op 17 december 2015). In artikel 12 staat: "De raad stelt ten behoeve van het beleid ten aanzien van de reserves en voorzieningen een nota Reserves en voorzieningen vast. De nota bepaalt daarnaast het doel, de vorming en de vrijval van reserves en voorzieningen, een en ander in relatie tot het weerstandsvermogen. Bij de kadernota wordt jaarlijks de actualiteit van de nota getoetst".

De Nota Reserves en voorzieningen gemeente Ermelo is oorspronkelijk op 28 februari 2013 door de raad vastgesteld. Daarbij is destijds een herstructurering van de reserves en voorzieningen gerealiseerd en is het beleid van Ermelo inzake de reserves en voorzieningen opnieuw vastgelegd.

In 2016 is de BBV herzien. Daarmee is ook wettelijk geregeld dat gemeenten niet langer investeringen ineens mogen afschrijven. In Ermelo was het afschrijven ineens van investeringen gebruikelijk. De afschrijving ineens werd dan gedekt uit de diverse reserves. Door de nieuwe wetgeving moeten alle investeringen weer gewoon afgeschreven worden. Deze jaarlijkse afschrijving wordt vervolgens gedekt uit de reserves. Hiervoor zijn nieuwe beklemd bestemmingsreserves in het leven geroepen. In de 5e Bestuursrapportage 2016 is de raad hiermee akkoord gegaan. Dit heeft geleid tot verschuivingen binnen de totale reservepositie.

Bij het opstellen van de Kadernota 2018 is de reservepositie herijkt en zijn diverse voorstellen geformuleerd over de reserves en voorzieningen.

De wijziging van de BBV en de gevolgen van de Kadernota 2018 (inclusief het Strategisch Financieel Beleid) moeten worden verwerkt in de Financiële Verordening Ermelo en de Nota Reserves en voorzieningen gemeente Ermelo. Deze actualisatie staat gepland voor het 2e halfjaar 2018.

Reservepositie in cijfers

Onderaan dit hoofdstuk zijn tabellen opgenomen die de reservepositie op basis van de meest actuele gegevens weergeven.

Conclusie

De reservepositie van Ermelo blijft, ondanks dat het totaalbedrag in de komende jaren als gevolg van het investeringsniveau afneemt, goed. Een groot deel van de reservepositie ligt echter vast in de vorm van beklemd bestemmingsreserves en voorzieningen.

Meest belangrijk is echter de omvang van de nog vrij te besteden reserves en voorzieningen. Uit de tabellen blijkt dat er nog een incidenteel bedrag ter grootte van € 8,0 mln. vrij te besteden is door de raad. Dit bedrag bestaat uit € 3,3 mln. direct vrij besteedbaar en € 4,7 mln. vrij besteedbaar zodra de winstneming Het Trefpunt daadwerkelijk is gerealiseerd.

Toelichting op de reserves en voorzieningen

Algemene reserve (vrij besteedbaar)

De Algemene reserve (vrij besteedbaar) is een algemeen dekkingsmiddel en kan door de raad vrij ingezet worden.

Deze reserve dient tevens voor de opvang van calamiteiten, (schade)vergoedingen en eventuele nadelige rekeningsaldi. Daarnaast is het een buffer voor de eerste opvang van onvoorziene zaken. In de praktijk blijkt dat deze reserve hiervoor nauwelijks ingezet moest worden. Toch is het verstandig dat er altijd een bedrag in

de Algemene reserve (vrij besteedbaar) beschikbaar is. In de Kadernota 2018 is bepaald dat voor deze reserve een ondergrens geldt ter grootte van € 5 mln.

Algemene risicoreserve (voorheen: Algemene reserve (weerstandscapaciteit))

De Algemene risicoreserve is een algemeen dekkingsmiddel. Deze reserve is echter niet vrij besteedbaar en heeft als doel om de eerste financiële gevolgen op te kunnen vangen indien risico's zich daadwerkelijk voordoen. Basis hiervoor is de risico-inventarisatie in de programmabegroting en de jaarstukken. Jaarlijks wordt bij de jaarrekening bekeken of de omvang van deze reserve nog voldoet om de risico's op te kunnen vangen. Eventuele stortingen en/of onttrekkingen worden dan in de eerstvolgende bestuursrapportage meegenomen. In de Kadernota 2018 is bepaald dat de berekening van de omvang van deze reserve mede wordt bepaald door het ratio te bepalen op 1.

Beklemd bestemmingsreserves

Ermelo kent een zevental beklemd bestemmingsreserves, te weten:

- * Reserve Nieuwbouw sportcomplex Calluna;
- * Reserve Transformatie Huis van Bestuur en Cultuur (deze reserve zal hernoemd gaan worden in reserve Transformatie De Dialoog);
- * Reserve GVVP;
- * Reserve Overig Verkeer en Vervoer;
- * Reserve Centrumontwikkeling;
- * Reserve Bouwen;
- * Reserve Sport.

Deze reserves zijn zogenoemde dekkingsreserves. Zij dienen als dekking van de afschrijvingen van de bepaalde investering. De toename van het aantal beklemd bestemmingsreserves is een gevolg van de BBV-vernieuwing 2017.

De beklemd bestemmingsreserve Renovatie zwembad Calluna is opgeheven en opgegaan in de beklemd bestemmingsreserve Nieuwbouw sportcomplex Calluna.

Bestemmingsreserve Vitaal Ermelo in Ontwikkeling

Deze reserve wordt concreet ingezet voor de doelen Centrum, Duurzaamheid en Sport. In de Kadernota 2018 is bepaald dat deze reserve wordt opgeheven en dat het meerdere wordt overgeheveld naar de Algemene reserve (vrij besteedbaar). Hierdoor komt de reserve VEO eind 2019 op nul uit.

Reserve Vervangingsfonds I&A

Deze reserve dient voor het egaliseren van kapitaallasten van I&A-investeringen (voor zover niet ingebracht in Meerinzicht), het brengen van flexibiliteit in het jaarlijks investeringsniveau en het voorkomen van jaarlijks sterk wisselende kapitaallasten. Jaarlijks wordt een bedrag gestort, gebaseerd op de gemiddeld geprognosticeerde kapitaallasten van alle investeringen Ermelo op I&A-gebied over de komende 10 jaar. Daarbij wordt rekening gehouden met de stand van de reserve per 1 januari van het betreffende jaar.

Bij de vervaardiging van de Programmabegroting 2019-2022 zal naar de omvang van het investeringsplan I&A Ermelo gekeken worden en zal de omvang van deze reserve en het bestaansrecht herijkt worden. Mogelijk kan dit leiden tot een overheveling van gelden naar de Algemene reserve (vrij besteedbaar).

Bestemmingsreserves Grondexploitatie

Ermelo kent twee reserves Grondexploitatie, te weten de bestemmingsreserve Grondexploitatie en de bestemmingsreserve Risicoreserve Grondexploitatie. De reserve Grondexploitatie biedt de ruimte om (strategische) aankopen te kunnen doen. De reserve Risicoreserve Grondexploitatie dient als dekkingsmiddel voor manifest geworden exploitatietekorten op een complex, waarvoor een voorziening moet worden getroffen. In de Kadernota 2018 is bepaald dat voor beide reserves een bovengrens wordt gehanteerd ter grootte van € 1 mln. Het meerdere wordt afgeroomd naar de Algemene reserve (vrij besteedbaar).

Bestemmingsreserve Egalisatie meerjarenbegroting

Deze reserve dient om overschotten en tekorten uit de onderscheiden jaarschijven van de begroting te reserveren of te onttrekken. Met andere woorden: deze reserve draagt bij dat de begroting in meerjarenperspectief sluitend is. Ook wordt deze reserve gebruikt om bedragen tussen de diverse begrotingsjaren te verschuiven. Dit gebeurt dan in een bestuursrapportage of bij de jaarstukken. In het laatste jaar van elke meerjarenbegroting moet het saldo dan ook nihil zijn, tenzij er overschotten zijn gestort waaraan nog geen bestemming is gegeven.

Bestemmingsreserve Duurzaamheid

Deze reserve dient voor het uitvoeren van het Programma Duurzaamheid 2016-2020 en draagt daarbij bij aan de realisatie van de doelstelling om in 2030 energieneutraal en in 2035 klimaatneutraal te zijn.

Reserve Bovenwijkse voorzieningen / Reserve Woningbouw

In de Kadernota 2018 is bepaald dat beide reserves in 2018 worden opgeheven. Het restantbedrag van beide reserves (€ 4.000,00 resp. € 364.000,00) wordt overgeheveld naar de Algemene reserve (vrij besteedbaar). Hierdoor komen beide reserves eind 2018 op nul uit.

Reserve Leefwijsbewust personeelsbeleid

Het doel van deze reserve is het egaliseren van uitgaven op het terrein van leefwijsbewust personeelsbeleid en het voorkomen van jaarlijks sterk wisselende uitgaven.

Reserve Programmabegroting 2016-2019

Deze reserve is ingesteld bij de Programmabegroting 2016-2019. De reserve kent geen specifiek benoemd doel. Oorspronkelijk is deze reserve ingesteld voor de egalisatie tussen de begrotingsjaren 2016 tot en met 2019 en ter reservering van budgettaire voordelen over 2016 tot en met 2019 in afwachting van duidelijkheid over risico's en nieuw beleid. In de Kadernota 2018 is bepaald dat deze reserve wordt opgeheven en dat de gelden worden overgeheveld naar de Algemene reserve (vrij besteedbaar). Hierdoor komt de reserve eind 2019 op nul uit.

Reserve Sociaal Domein

In deze reserve worden overschotten Sociaal Domein gestort en tekorten Sociaal Domein onttrokken. De reserve is betrokken bij de evaluatie Sociaal Domein in 2017. Geconcludeerd kan worden dat aan de belangrijkste doelstelling voor instelling van de reserve is voldaan. Gelden bestemd voor het Sociaal Domein in 2015 en 2016 zijn beschikbaar gebleven voor het Sociaal Domein. Daarnaast is de reserve de afgelopen jaren een goed instrument gebleken om inzicht en overzicht in de budgetten van het Sociaal Domein te bieden. Op het moment dat de decentralisatieuitkering vervalt en de middelen via de Algemene uitkering naar de gemeente komen, zal de reserve nogmaals bezien worden. In de Meicirculaire 2017 is kenbaar gemaakt dat deze overheveling tot voor 2019 niet zal plaatsvinden.

Voorzieningen

Ermelo kent 30 voorzieningen. Dit betreft voornamelijk voorzieningen in het kader van de meerjarenonderhoudsplannen gebouwen, ed. Daarnaast zijn dit voorzieningen voor dubieuze debiteuren, pensioenverplichtingen (voormalige) wethouders, afvalstoffen, begraafplaats, complex De Verbinding, ZAP, boscompensatie en groot onderhoud wegen en verlichting.

Voorzieningen maken onderdeel uit van het vreemd vermogen. Het zijn feitelijk claims van derden. De bestemming kan ook niet zomaar gewijzigd worden. Voorzieningen worden gevormd wegens:

- Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker, maar redelijkerwijs te schatten is;
- Op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten;
- Kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren;
- De bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen, waarvoor een heffing wordt geheven;
- Van derden (niet zijnde een andere overheid) verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden.

De voorzieningen met betrekking tot De Leemkuul en 't Palet worden opgeheven.

Tabel Reservepositie

Omschrijving (bedragen x € 1,00)	Rekening 2017 (31-12-2017)	Begroting 2021 (incl. claims) (31-12-2021)	Nog vrij besteedbaar
Algemene reserves	13.439.526	12.212.336	6.012.336
Beklemd bestemmingsreserves	16.224.013	29.008.013	0
Overige bestemmingsreserves	20.383.795	4.679.347	2.000.000
Totaal reserves	50.047.334	45.899.696	8.012.336
Voorzieningen MOP gebouwen	804.491	265.491	0
Overige voorzieningen	14.082.357	15.161.591	0
Totaal voorzieningen	14.886.848	15.427.082	0
Totaal reservepositie Ermelo	64.934.182	61.326.778	8.012.336

Omschrijving (bedragen x € 1,00)	Rekening 2017 (31-12-2017)	Begroting 2021 (incl. claims) (31-12-2021)	Nog vrij besteedbaar
Algemene reserve (vrij besteedbaar)	8.739.526	11.012.336	6.012.336
Algemene risicoreserve	4.700.000	1.200.000	0
Totaal algemene reserves	13.439.526	12.212.336	6.012.336

Omschrijving (bedragen x € 1,00)	Rekening 2017 (31-12-2017)	Begroting 2021 (incl. claims) (31-12-2021)	Nog vrij besteedbaar
Reserve Nieuwbouw sportcomplex Calluna	945.013	15.909.013	0

Reserve Renovatie zwembad Calluna	0	0	0
Reserve Huis van Bestuur en Cultuur	1.500.000	1.350.000	0
Reserve GVVP	4.172.000	3.582.000	0
Reserve Overig Verkeer & Vervoer	5.266.000	4.512.000	0
Reserve Centrumontwikkeling	3.995.000	3.385.000	0
Reserve Bouwen	240.000	192.000	0
Reserve Sport	106.000	78.000	0
Totaal beklemd bestemmingsreserves	16.224.013	29.008.013	0

Omschrijving (bedragen x € 1,00)	Rekening 2017 (31-12-2017)	Begroting 2021 (incl. claims) (31-12-2021)	Nog vrij besteedbaar
Reserve Vitaal Ermelo in Ontwikkeling	6.335.530	0	0
Reserve Vervangingsfonds I&A	1.142.689	1.052.689	0
Reserve Grondexploitatie	2.284.180	1.000.000	1.000.000
Reserve Risico's Grondexploitatie	2.500.000	1.000.000	1.000.000
Reserve Egalisatie Meerjarenbegroting	873.000	0	0
Reserve Duurzaamheid	970.853	237.853	0
Reserve Bovenwijkse voorzieningen	3.377	0	0
Reserve Woningbouw	363.261	0	0
Reserve Leeftijdsbewust personeelsbeleid	219.957	151.957	0
Reserve Programmabegroting 2016-2019	2.443.100	0	0
Reserve Sociaal Domein	3.247.848	1.236.848	0
Totaal overige bestemmingsreserves	20.383.795	4.679.347	2.000.000

Omschrijving (bedragen x € 1,00)	Rekening 2017 (31-12-2017)	Begroting 2021 (incl. claims) (31-12-2021)	Nog vrij besteedbaar
Voorziening MOP onderhoud gebouw De Leemkuul	0	0	0
Voorziening MOP overig onderhoud De Leemkuul	0	0	0
Voorziening MOP onderhoud gebouw De Dialoog	61.376	16.376	0
Voorziening MOP overig onderhoud De Dialoog	0	0	0
Voorziening MOP onderhoud gemeentehuis	142.282	-58.718	0
Voorziening MOP onderhoud gemeentewerf	35.379	31.379	0
Voorziening MOP onderhoud brandweergarage	64.851	50.851	0
Voorziening MOP onderh. dienstgebouwen begraafplaats	16.404	19.404	0
Voorziening MOP onderhoud sportcentrum Calluna	225.075	28.075	0
Voorziening MOP onderhoud sportzaal Balvers	114.475	15.475	0
Voorziening MOP onderhoud 't Palet	0	0	0
Voorziening MOP onderhoud private accommodaties	118.004	126.004	0
Voorziening MOP onderhoud Het Pakhuis	26.645	36.645	0
Totaal voorzieningen MOP gebouwen	804.491	265.491	0

Omschrijving (bedragen x € 1,00)	Rekening 2017 (31-12-2017)	Begroting 2021 (incl. claims) (31-12-2021)	Nog vrij besteedbaar
Voorziening Pensioenverplichtingen wethouders	2.538.019	2.797.019	0
Voorziening Dubieuze debiteuren Ermelo	953.196	1.145.196	0
Voorziening Afvalstoffenheffing	473.243	317.243	0
Voorziening Afkoop schoonmaken graven	349.185	325.185	0
Voorziening Uitbreiding capaciteit begraafplaats	575.073	587.073	0
Voorziening Toekomstig onderhoud terrein begraafplaats	545.669	513.669	0
Voorziening Dubieuze debiteuren Sociale Zaken	888.000	1.104.000	0
Voorziening Verliesvoorziening Grondexploitatie	1.956.000	1.993.000	0
Voorziening Groot onderhoud riolering	73.533	16.533	0
Voorziening Egalisatie riolering	4.263.874	5.050.874	0
Voorziening Groot onderhoud wegen	56.766	0	0
Voorziening Groot onderhoud verlichting	94.391	104.391	0
Voorziening Boscompensatie	586.814	506.814	0
Voorziening MOP Civiele kunstwerken	25.391	-2.609	0
Voorziening MOP Kunstwerken	26.709	26.709	0
Voorziening WGA-lasten	86.494	86.494	0

Voorziening Frictiekosten RNV	590.000	590.000	0
Totaal overige voorzieningen	14.082.357	15.161.591	0

Belastingen

Met betrekking tot een aantal belastingonderwerpen is aan de raad toegezegd dat hierop in de Kadernota 2019 terug gekomen zal worden.

Dit betreft de volgende onderwerpen:

1. Evaluatie exploitatie Begraafplaats.
2. Afschaffing Precariobelasting.
3. Forensenbelasting.

Evaluatie exploitatie Begraafplaats

In de raadsvergadering van 6 november 2014 heeft de raad de "Analyse begraafplaatsexploitatie Begraafplaats Varenlaan Ermelo" vastgesteld. Daarbij heeft de raad besloten dat de tarieven voor de begraafplaats 100% kostendekkend moeten zijn. In de notitie Begraafplaatsexploitatie is verwoord dat de kostendekkende tarieven zijn bepaald voor de periode 2014-2018. Dit betreft dan een wijziging van de tarieven als gevolg van gewijzigde aantallen lijkbezorgingen en asbestemmingen.

Met dit uitgangspunt zijn in 2016 de tarieven voor 2017 berekend. Als gevolg van de gewijzigde wetgeving (nieuwe BBV-voorschriften) moesten er met ingang van 2017 meer kosten worden toegerekend aan de begraafplaats. Daardoor zouden de tarieven 2017 sterk stijgen om 100% kostendekkend te zijn. Deze stijging was echter zo groot, dat de raad op 15 december 2016 heeft besloten om de volledige kostendekking voor 2017 niet toe te passen, maar in twee stappen, namelijk 2017 en 2018, weer naar 100% kostendekking tot te gaan.

Voor de Begroting 2018 betekende dit dat de tarieven Begraafrechten 2018 weer volledig 100% kostendekkend zouden zijn, waarbij nog geen rekening wordt gehouden met eventueel afwijkende aantallen lijkbezorgingen en asbestemmingen.

In afwijking daarop heeft de raad op 6 juli 2017 bij de behandeling van de Kadernota 2018 een motie aangenomen inhoudende dat de (fictieve) bespaarde rente voor de begraafplaats ter grootte van € 21.000,00 weer ten gunste van de exploitatie begraafplaats komt met ingang van 2018.

Daarnaast heeft de raad op 9 november 2017 bij de behandeling van de Belastingmaatregelen 2018 een amendement aangenomen inhoudende dat de tarieven 2017 Begraafplaats ook voor 2018 blijven gelden. Beide zaken zijn in de Programmabegroting 2018-2021 verwerkt. Daarmee zijn de tarieven Begraafplaats niet meer voor 100% kostendekkend.

Bij raadsbrief dd 14 december 2017 is aan de raad gemeld dat de evaluatie exploitatie begraafplaats begin 2018 zal worden uitgevoerd, zodat de uitkomsten kunnen worden meegenomen in de Kadernota 2019. Op basis van deze evaluatie kan de raad een afgewogen besluit nemen over de doorrekening van de kosten en de hoogte van de tarieven.

Inmiddels is de evaluatie afgerond.

De uitkomsten zijn niet opgenomen in deze Kadernota 2019, maar zullen de raad door middel van een afzonderlijk raadsvoorstel worden aangeboden.

Afschaffing Precariobelasting

Inleiding

Op basis van het Coalitieakkoord 2014-2018 is Ermelo met ingang van 2015 Precariobelasting op kabels en leidingen gaan heffen. De opbrengst ter grootte van € 1.335.000,00 is structureel in de begroting verwerkt. In 2017 heeft het Rijk besloten om deze Precariobelasting af te schaffen. Aanvankelijk werd uitgegaan van een overgangstermijn van 10 jaar voor gemeenten om de effecten van de inkomstenderving op te vangen. Deze termijn is door de Kamer gewijzigd in 5 jaar. Dit betekent dat gemeenten uiterlijk tot 1 januari 2022 Precariobelasting mogen heffen.

De verwachting, dat de mogelijke verruiming van het gemeentelijk belastinggebied nog compensatie zou bieden, is inmiddels van de baan.

Voor Ermelo betekent dit concreet dat er met ingang van 2022 een structurele inkomst wegvalt ter grootte van € 1.335.000,00. Dit slaat een gat in de begroting. Wij hebben de raad toegezegd om in de Kadernota 2019 met een dekkingsvoorstel te komen.

De mogelijkheden zijn hiertoe beperkt, zeker in een tijd waarin de financiën van Ermelo toch al onder druk staan. Een aantal opties is onderzocht. Een Notitie dekkingsplan Precariobelasting is vervaardigd. ([Link naar Notitie Dekkingsplan Precariobelasting \(e180008785\)](#))

Voorstel

Wij stellen voor dekking te vinden door gefaseerde verhoging van de algemene belastingen in vier gelijke stappen ter grootte van € 333.750,00 met ingang van 2019. De manier waarop dit concreet wordt ingevuld laten wij over aan de nieuwe raad en het nieuwe college van b&w.

Forensenbelasting

Inleiding

Ermelo hanteert in 2018 voor de Forensenbelasting een tarief van € 235,00 per object per jaar.

Bij de Kadernota 2018 heeft de raad besloten om vanaf het begrotings-/belastingjaar 2019 de grondslag voor de heffing te wijzigen van een vast bedrag per object naar een heffing op basis van de WOZ-waarde van het recreatieobject. Toegezegd is dat in deze Kadernota 2019 de tarieven 2019 inclusief de staffels kunnen worden vastgesteld.

Een aantal opties met betrekking tot staffels, klassen en tarieven is onderzocht. Een Notitie Forensenbelasting - WOZ-waarde en Staffels - is vervaardigd. ([Link naar Notitie Forensenbelasting -WOZ-waarde en Staffels - \(e180010830\)\)](#))

Voorstel

Op basis van 3.320 objecten en een tarief van € 235,00 aangevuld met de inflatiecorrectie 2019 ter grootte van 2,3% bedraagt de minimaal te realiseren opbrengst € 800.000,00.

Wij stellen voor om met ingang van 2019 met een vijftal klassen met elk een eigen (oplopend) tarief te gaan werken. In de onderstaande tabel worden de klassen, de tarieven 2019 en de opbrengsten weergegeven. Ook dit leidt tot een extra opbrengst.

In totaliteit leidt dit tot een structurele opbrengst met ingang van 2019 ter grootte van € 964.000,00. Afgezet tegen de huidige raming van € 754.000,00 is dit een structureel voordeel ter grootte van € 210.000,00. Deze meeropbrengst wordt veroorzaakt door volumeontwikkelingen (€ 26.000,00), inflatiecorrectie 2019 (€ 20.000,00) en verhoging tarieven klassen (€ 164.000,00). Het voordeel kan een bijdrage leveren aan de dekking van de begrotingstekorten.

Tabel Forensenbelasting

Overzicht klasse-indeling en tarieven 2019 Forensenbelasting			
Klasse	Aantal objecten	Tarieven 2019	Opbrengst 2019 e.v.
0 tot 50.000	2.455	€ 241,00	€ 591.655,00
50.000 tot 100.000	445	€ 362,00	€ 161.090,00
100.000 tot 150.000	366	€ 482,00	€ 176.412,00
150.000 tot 200.000	36	€ 603,00	€ 21.708,00
>200.000	18	€ 723,00	€ 13.014,00
Totaal	3.320		€ 963.879,00
Afgerond			€ 964.000,00

Financieel-technische uitgangspunten Programmabegroting 2019-2022

Budgettaire gevolgen van de financieel-technische uitgangspunten

Bedragen (x € 1.000,00)	Meerjarenbegroting 2019 - 2022							
	2019		2020		2021		2022	
Stelpost Loonmutaties 2019: cao, premies en sociale lasten	336	N	336	N	336	N	336	N
Stelpost Loonmutaties: Fuwa, promoties, periodieken	20	N	40	N	60	N	80	N
Stelpost Prijsmutaties 2019	140	N	140	N	140	N	140	N
Stelpost Indexering subsidies 2019	119	N	119	N	119	N	119	N
Stelpost Indexering GR's			280	N	280	N	280	N
Stelpost Volumeontwikkelingen 2019	75	N	75	N	75	N	75	N
Stelpost Marktwerking			143	N	286	N	286	N
Dekking uit:								
Stelpost Nominale ontwikkelingen algemene uitkering 2019	-671	V	-671	V	-671	V	-671	V
Stelpost Nominale ontwikkelingen algemene uitkering 2020			-140	V	-140	V	-140	V
Dekking uit:								
Stelpost Fuwa, promoties, periodieken	-20	V	-40	V	-60	V	-80	V
Dekking uit:								
Compensatie indexering belastingopbrengsten 2018:								
OZB woningen	-72	V	-72	V	-72	V	-72	V
OZB niet woningen	-70	V	-70	V	-70	V	-70	V
Hondenbelasting	-4	V	-4	V	-4	V	-4	V
Toeristenbelasting	-		-		-		-	
Forensenbelasting	-210	V	-210	V	-210	V	-210	V
Precariobelasting	-		-		-		-	
Rioolheffing	-		-		-		-	
Totaal uitkomst financieel-technische uitgangspunten	-357	V	-74	V	69	N	69	N

Algemene toelichting

In de begroting van Ermelo worden de salariskosten geraamd in constante prijzen. Dit betekent dat er in de salarisramingen geen rekening wordt gehouden met nieuwe CAO-ontwikkelingen, wijzigingen van sociale lasten, pensioenpremies en functiewaardering, promoties en periodieken. Hiervoor moet echter wel budget in de begroting beschikbaar zijn. Ze zijn voor een individuele gemeente ook nauwelijks te beïnvloeden. De gevolgen van deze CAO-ontwikkelingen e.d. worden voor zo ver deze het eerste begrotingsjaar betreffen geraamd op de stelpost Loonmutaties. Voor de latere jaren zitten de gelden in de stelpost nominale ontwikkelingen algemene uitkering, als zijnde de beschikbare compensatie uit het Gemeentefonds. De salarisramingen worden gebaseerd op het salarisspeil en het functieboek per 31 december van het voorafgaande begrotingsjaar.

Berekeningsmethodiek

In de Notitie Onderzoek stelposten indexatie is de berekeningswijze van de stelpost Loonmutaties opgenomen. Deze voorziet in een zo groot mogelijke afstemming tussen de EHZ¹-gemeenten en Meerinzicht. Dit betekent dat deze stelpost (onderdeel CAO, sociale lasten, premies) voor Ermelo wordt berekend aan de hand van het CPB-indexcijfer inzake de stijging van loonvoet overheid en loonvoet marktsector. Niettemin blijft er enige ruimte om een eigen afweging te maken als bijvoorbeeld nieuwe CAO-ontwikkelingen hiertoe aanleiding geven. Zodra de werkelijke CAO bekend is en er duidelijkheid is over de sociale lasten en premies, zullen de salarisramingen bijgesteld worden en zal blijken of de stelpost Loonmutaties voldoende gevuld was. Daarnaast wordt voor het onderdeel functiewaardering, promoties en periodieken standaard een structureel en cumulatief bedrag geraamd.

Begroting 2019

Op basis van de meest recente kerngegevens tabel van het CPB (maart 2018) is de loonvoet sector overheid 3,5% en de loonvoet marktsector 4%. Voorgesteld wordt uit te gaan voor Ermelo van een percentage van 3,5% voor het begrotingsjaar 2019. Dit betekent dat de stelpost Loonmutaties 2019 bestaat uit 3,5% over de loonsom van € 9.597.240 = € 336.000,00 (afgerond) aangevuld met een structureel en cumulatief beperkt bedrag € 20.000,00 voor functiewaardering, promoties en periodieken.

1. Ermelo, Harderwijk en Zeewolde

Algemene toelichting

De kosten voor goederen en diensten in de begroting van Ermelo worden in constante prijzen geraamd. De budgetten, die aan prijsontwikkelingen onderhevig zijn, worden bij het opstellen van de begroting ook niet automatisch bijgesteld. Eerst wanneer blijkt, bijvoorbeeld bij het afsluiten of verlengen van contracten, dat bijstelling als gevolg van prijsstijgingen onontkoombaar is, wordt het desbetreffende budget bijgesteld. Dit kunnen dan prijsstijgingen zijn over meerdere jaren. Het kan bijvoorbeeld voorkomen dat een begrotingspost 5 jaar niet geïndexeerd wordt en dan vervolgens in 1 keer alsnog geïndexeerd wordt voor de komende jaren. De dekking komt dan uit de stelpost Prijsmutaties. Deze werkwijze heeft een remmende werking op automatische budget uitzettingen. Dit betekent wel dat er in de begroting een stelpost moet worden opgenomen voor mogelijke prijsontwikkelingen. In Ermelo wordt daartoe in het eerste begrotingsjaar een structurele stelpost Prijsmutaties geraamd. Deze stelpost wordt berekend over een gedeelte van de omzet. Immers niet elk budget is even prijsgevoelig en niet elk budget valt onder de noemer prijsontwikkelingen (bijvoorbeeld subsidies en salarissen).

Berekeningsmethodiek

In de Notitie Onderzoek stelposten indexatie is opgenomen dat m.b.t. de berekening van het inflatiepercentage een zo groot mogelijke afstemming plaatsvindt tussen de EHZ-gemeenten en Meerinzicht. Het percentage wordt gebaseerd op publicaties van het CPB. Er vindt geen nacalculatie plaats. De stelpost Prijsmutaties van Ermelo wordt berekend over uitsluitend die begrotingsposten die onderhevig zijn aan indexatie met betrekking tot prijzen. Uit een analyse van de begroting blijkt dat dit de economische categorie '438.' Goederen en diensten betreft, minus de onderdelen personele vergoedingen, product 650 Decentralisatie Wmo 2015, lasten waar kostendekkende opbrengsten tegenover staan en grondexploitatie kosten.

Begroting 2019

Publicatie CPB.nl datum 6 maart 2018: *"De Nederlandse economie zit flink in de lift, zo blijkt uit de nieuwste ramingen van het Centraal Planbureau (CPB). Dankzij een zeer sterk tweede kwartaal trekt de economische groei dit jaar naar verwachting aan tot 3,3%. Daarmee zou de groei voor het eerst sinds het uitbreken van de crisis (2007) weer boven de 3% uitkomen. Ook voor komend jaar zijn de economische vooruitzichten naar boven bijgesteld. Het CPB raamt voor 2018 een groei van 2,5%."*

Gezien de toenemende inflatie wordt voor de Begroting 2019 gemeente Ermelo voorgesteld uit te gaan van een inflatiepercentage van 2,3 (conform kerngegevenstabel CPB maart 2018) te berekenen over een gecorrigeerde omzet ter grootte van € 6.105.260,00. Dit betekent dat een structurele stelpost Prijsmutaties 2019 ter grootte van € 140.000,00 (afgerond) wordt geraamd voor 2019. Mocht bij de vervaardiging van de

Programmabegroting 2019-2022 het inflatiecijfer sterk afwijken van de thans gehanteerde 2,3% dan kan dit nog aangepast worden. Voor het inzetten van de stelpost Prijsmutaties 2019 geldt dat er terughoudendheid betracht zal worden.

Volumeontwikkelingen

Algemene toelichting

Onder volumeontwikkelingen wordt verstaan autonome groei, ontwikkelingen van aantallen, zoals toename van het aantal m² weg, groen, ouderen en gebruikers leerlingenvervoer. Dit zijn met betrekking tot de budgettaire gevolgen in de programmabegroting nauwelijks te beïnvloeden ontwikkelingen. Deze moeten met voorrang budgettair vertaald worden, tenzij besloten wordt dat het wenselijk is het kwaliteitsniveau (de budgetnorm per eenheid) aan te passen. De raming van volumeontwikkelingen valt onder de noemer bestaand beleid. Net als bij de prijsontwikkelingen worden de volumeontwikkelingen niet direct op de desbetreffende budgetten geraamd, maar wordt in het eerste jaar een structurele stelpost Volumeontwikkelingen opgenomen. Dit betekent dat wij voor de Begroting 2019 een percentage moeten bepalen en dat dit afgezet moet worden tegen de gecorrigeerde omzet. Gesproken wordt over de gecorrigeerde omzet en niet de gehele jaaromzet van Ermelo. Immers niet alle budgetten zijn onderhevig aan volumeontwikkelingen (bijvoorbeeld reserveringen) en een aantal budgetten valt al onder de stelpost Loonmutaties en de stelpost Indexering subsidies. Door de stelpost Volumeontwikkelingen niet over de gehele omzet te nemen, wordt een dubbeltelling voorkomen.

Berekeningsmethodiek

Op basis van de Notitie Onderzoek stelposten indexatie wordt voor de berekening van de stelpost Volumeontwikkelingen een standaard percentage gehanteerd van 0,5. Dit percentage wordt omgeslagen over een deel van de exploitatiekosten. Deze gecorrigeerde omzet bestaat uit de omzet kosten derden (prijsmutaties en de omzet gemeenschappelijke regelingen).

Begroting 2019

Voor de raming van de stelpost Volumeontwikkelingen 2019 wordt het standaardpercentage van 0,5 gehanteerd over een gecorrigeerde omzet ter grootte van € 15 mln. Dit betekent dat de stelpost Volumeontwikkelingen 2019 € 75.000,00 zal bedragen. Uitsluitend daar waar de volumeontwikkelingen onontkoombaar zijn, worden de desbetreffende budgetten aangepast.

Marktwerking

Berekening stelpost Marktwerking

Bedragen (x € 1.000)

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Totaal
Tractie	20	583	158	101	413	0	85	137	67	402	132	2.098
Gemeentewerf	0	68	77	26	0	0	22	0	43	0	0	236
Gemeentehuis	4.630	251	0	211	179	0	83	0	730	0	0	6.084
Automatisering	0	21	6	0	503	0	0	6	14	552	0	1.102
Verkeer en vervoer	2.868	3.670	6.223	32	115	0	115	115	166	115	115	13.534
Riolering*	1.244	1.318	3.377	193	209	0	228	189	256	298	1.897	9.209
Centrumontwikkeling	741	233	1.213	0	0	0	0	0	0	0	0	2.187
Bouwen	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14
Wonen	240	505	0	0	0	0	0	0	0	0	0	745
Milieu (gem. Werf / brw.kazerne)	81	50	0	0	0	0	0	0	0	0	0	131
Afvalstoffen*	0	1.340	600	0	0	0	0	0	0	0	0	1.940
Grondzaken	-89	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-89
Primair onderwijs	2.122	2.060	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4.182
Voortgezet onderwijs	0	3.179	1.168	0	0	0	0	0	0	0	0	4.347
Kunst en cultuur	-48	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-48
Sport	260	3.165	17.980	382	-40	0	-46	-49	-53	-56	-38	21.505
Culturele accommodaties	126	400	1.528	0	0	0	0	34	0	0	0	2.088
Ouderenbeleid	-29	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-29
Toerisme en recreatie	0	0	40	0	0	0	0	0	0	0	0	40
Economische Zaken	-107	-107	-107	-107	-107	0	0	0	0	0	0	-535
Brandweerkazerne	0	16	0	62	0	0	0	0	28	0	0	106
Duurzaamheidsleningen	750	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	750
Totaal	12.823	16.752	32.263	900	1.272	0	487	432	1.251	1.311	2.106	69.597
Waarvan marktwerking gevoelig	8.706	7.837	27.021	651	254	0	174	100	886	59	77	45.765

* via tarieven

Totaal marktwerking gevoelig

€ 43.564

Afgerond

€ 44.000

marktwerking + 10%	€	4.400	
rente 1,5%	€	66	
Afschrijving gemiddeld 20 jaar	€	220	€ 143 miv 2020 € 286 miv 2021

Toelichting:

Er staat een aantal grote bouw- en infrastructurele projecten, met een omvangrijk investeringsbedrag, op stapel. De ramingen van deze kredieten zijn vrijwel allemaal gebaseerd op prijsniveau 2015 en / of 2016. De uitvoering zal naar verwachting plaatsvinden in 2018 en 2019. Doordat de markt inmiddels zo is aangetrokken stijgen de prijzen aanzienlijk meer dan de inflatie. Rekening moet gehouden worden dat dit, exclusief inflatie, naar verwachting zal gaan om minimaal 10% kostenstijging. Uitgaande van een totaal aan investeringskredieten van € 44 mln. (onder andere sportcomplex Calluna, gemeentehuis, De Dialoog, infrastructuur) betekent dit dat er aanvullende kredieten benodigd zijn ter grootte van € 4,4 mln. Dit leidt tot hogere kapitaallasten met ingang van 2020 / 2021 ter grootte van € 286.

Lastendrukontwikkelingen

Algemene toelichting

Algemeen beleid van Ermelo is om terughoudend om te gaan met belastingstijgingen. Jaarlijks wordt in de Kadernota het (stijgings-)percentage voor het eerstvolgende begrotingsjaar bepaald. Daarbij wordt rekening gehouden met achterliggende beleidsnota's en specifiek genomen besluiten. Bovenstaande betekent dat thans voor de Begroting 2019 de percentages bepaald moeten worden. De stijging van de algemene belastingen is bestemd als dekkingsmiddel van alle loon-, prijs-, subsidie- en verbonden partijen-ontwikkelingen binnen de gemeentelijke begroting en het lokale voorzieningenniveau

Berekeningsmethodiek

In de geactualiseerde Notitie Onderzoek stelposten indexatie is de berekeningsmethodiek van de inflatoire stijging van de (algemene) belastingen bepaald. Deze inflatiecorrectie wordt gelijk gesteld aan de inflatiecorrectie zoals gehanteerd voor de prijsmutaties aan de uitgavenkant van de begroting.

Begroting 2019

Voor het begrotingsjaar 2019 worden de volgende percentages aangehouden;

- **Onroerende Zaak Belasting:**
De OZB wordt in 2019 verhoogd met een inflatiecorrectie van 2,3%. Thans geldt in Ermelo de algemene beleidsregel dat bij de jaarlijkse vaststelling van de WOZ-waarde het uitgangspunt is dat de OZB-opbrengst in totaliteit geen wijziging ondergaat als gevolg van waarde fluctuaties, niet zijnde areaal-uitbreiding. In 2019 wordt deze beleidsregel ook gehanteerd.
- **Hondenbelasting:**
De hondenbelasting wordt in 2019 verhoogd met een inflatiecorrectie van 2,3%.
- **Afvalstoffenheffing:**
De kosten van afvalinzameling zijn in 2019 volledig kostendekkend, waarbij tevens rekening wordt gehouden met de btw en met de stand van de voorziening Afvalstoffen.
- **Rioolheffing:**
De rioolheffing 2019 wordt gebaseerd op het ZAP. De rioolheffing is volledig kostendekkend, waarbij tevens rekening wordt gehouden met de btw, de stand van de voorziening Egalisatie riolering en de indexatie ter grootte van 2,3%.
- **Toeristenbelasting:**
Op basis van de notitie toeristen- en forensenbelasting is het tarief 2018 per persoon per nacht voor de toeristenbelasting geïndexeerd met 5%, waarbij het tarief is verhoogd van € 0,95 per persoon per nacht naar € 1,00 per persoon per nacht. Dit tarief staat vast voor de jaren 2018 en 2019 en is feitelijk de inflatiecorrectie over 2017, 2018 en 2019.
- **Forensenbelasting:**
Op basis van bovenstaande notitie is het tarief voor de forensenbelasting voor het belastingjaar 2018 geïndexeerd met 5%, waarbij het tarief 2018 is verhoogd van € 223,05 naar € 235,00 per object per jaar. Dit tarief is vastgesteld voor het jaar 2018. Daarbij is toegezegd om met ingang van 2019 de heffing van de forensenbelasting te wijzigen van het huidige vaste bedrag per object naar een heffing op basis van de WOZ-waarde van het recreatieobject. Dit onderzoek is afgerond en de notitie Forensenbelasting - WOZ

Waarde en Staffels - maakt onderdeel uit van deze kadernota. Voorgesteld wordt om met ingang van 2019 een minimaal tarief van € 241,00 per object te hanteren oplopend, naar de indeling in verschillende klassen, van respectievelijk € 362,00, € 482,00, € 603,00 en € 723,00.

- Precariobelasting op kabels en leidingen:
Het stijgingspercentage is met ingang van het jaar 2018 reeds op 0 gezet. In de notitie Precariobelasting, welk ook onderdeel uitmaakt van deze kadernota, wordt een aantal dekkingsvoorstellen gedaan.
- Overige legestarieven:
De algemene lijn is volledige kostendekkend, tenzij nadrukkelijk anders is besloten.

Indexering Subsidies en Gemeenschappelijke Regelingen

Algemene toelichting

Jaarlijks worden de verstrekte subsidies en de bijdragen aan de gemeenschappelijke regelingen (GR's) geïndexeerd voor loon- en prijsontwikkelingen. Ter afdekking van deze indexeringen worden in de begroting een structurele stelpost Indexering subsidies en een stelpost Indexering gemeenschappelijke regelingen geraamd. De budgetten voor de verstrekte subsidies worden net als bij de prijsontwikkelingen niet jaarlijks automatisch aangepast aan eventuele loon- en prijsontwikkelingen. Eerst bij de vervaardiging van de programmabegroting worden de budgetten voor subsidies bijgesteld en komt de dekking ten laste van deze stelpost indexering subsidies.

De indexatie voor de bijdrage aan de GR's wordt al in het eerste begrotingsjaar verwerkt in de geraamde bijdrage aan de GR's, de stelpost Indexatie GR's wordt daarom structureel geraamd voor het 2e begrotingsjaar.

Berekeningsmethodiek

Subsidies: Op basis van de Notitie Onderzoek stelposten indexatie wordt voor de berekening van de stelpost Indexering subsidies gehanteerd het BBP-indexcijfer, zoals dit gepubliceerd wordt door het Rijk in de meest recente meicirculaire Gemeentefonds. Vervolgens wordt onderscheid gemaakt tussen subsidies t/m € 10.000,00 en > € 10.000,00. De begrotingsposten subsidies tot en met € 10.000,00 worden niet geïndexeerd. Er vindt geen nacalculatie plaats.

Voor de gemeenschappelijke regelingen geldt de verhouding: loonkosten / materiële kosten ⇒ 63% / 37%.

Vervolgens is bepaald dat het indexeringspercentage voor GR's als volgt wordt berekend: (63% x het percentage loonmutaties) + (37% X het percentage prijsmutaties) = percentage indexering GR's (afgerond op 0,1%).

De verhouding van loonkosten / materiële kosten wordt steeds voor een periode van 4 jaar vastgesteld. Over 4 jaar (2021) wordt de analyse van de begrotingen van de GR's opnieuw uitgevoerd. De herziene verhouding wordt dan bij de eerstvolgende kadernota opnieuw vastgesteld.

Begroting 2019

Het BBP-indexcijfer uit de meicirculaire 2017 bedraagt 1,7%. Echter gezien het veranderde economische klimaat wordt hiervan afgeweken en wordt uitgegaan van de meest recente kerngegevenstabel van het Centraal Planbureau van maart 2018, zoals ook gehanteerd voor alle overige indexeringen. Het BBP-indexcijfer voor subsidies bedraagt dan 2,4% over een totaal subsidiebedrag van € 4.947.500,00. Dit betekent dat de stelpost Indexering subsidies 2019 € 119.000,00 (afgerond) zal bedragen.

Het percentage voor de GR's voor de begroting 2019-2022 bedraagt: (63% X 3,5% = 2,21%) + (37% X 2,3% = 0,85%) = 3,06%, afgerond 3%. Het bedrag waarover dit percentage wordt berekend bedraagt € 9.322.000,00. Dit betekent dat de stelpost indexering GR's € 280.000,00 bedraagt.

Rente-ontwikkelingen

Nota Rentebeleid 2012

Leidend voor de renteontwikkelingen 2019 is de nota Rentebeleid 2012, welke op 15 december 2011 door de raad is vastgesteld. Op basis van deze rentenota moet een drietal rentepercentages in de jaarlijkse kadernota bepaald worden. Tevens is aangegeven hoe deze rentepercentages bepaald moeten worden. Dit betreft:

1. Rentevisie lange termijn bij het aantrekken van gelden.

- Het meest actuele rentepercentage van de benchmark BNG, uitgaande van het gemiddelde van de laatste tien jaren bij percentages gebaseerd op 10-jarige leningen. De rentevisie op basis van de verwachtingen van enkele grote banken voor het komende jaar, zoals gepubliceerd door Thésor.
- De rentepercentages bij het aangaan van een vaste geldlening bij de BNG.
- Een eigen inschatting van de renteontwikkeling voor de komende jaren.

2. Rentevisie korte termijn rente bij het aantrekken van gelden.

- Het meest actuele rentepercentage van de benchmark BNG, uitgaande van het 3 maand Euribor percentage.
- De rentevisie op basis van de verwachtingen van enkele grote banken voor het komende jaar, zoals

gepubliceerd door Thésor, uitgaande van Euribor 3 maand, prognose over 12 maanden.

- Een eigen inschatting van de renteontwikkeling voor de komende jaren.

3. Rentevisie bij het uitzetten van gelden.

- De rentevisie van een aantal grote banken, waaronder de BNG
- De rentevergoeding op lopende spaarrekeningen.
- De depositorente voor de lange termijn met verschillende looptijden, zoals 5, 7 en 10 jaar. De depositorente voor de korte termijn (korter dan 1 jaar).
- De rentepercentages zoals het Rijk hanteert bij schatkistbankieren (korte en lange termijn).
- Een eigen inschatting van de renteontwikkeling voor de komende jaren.

Besluit begroting en verantwoording (BBV) 2017

Rentetoerekening aan taakvelden (producten)

Op het punt van de verantwoording van rente in de begroting en jaarstukken is het BBV gewijzigd door de behoefte aan inzicht in de kosten op de taakvelden en de behoefte om de wijze van verantwoorden van rente te harmoniseren. In het BBV 2017 is de verplichting opgenomen, dat de rentekosten toegerekend moeten worden aan de taakvelden op basis van een rente-omslag.

Het renteomslagpercentage wordt berekend door de aan de taakvelden toe te rekenen rente te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa, die gefinancierd zijn op basis van totaal financiering. De omslagrente moet vervolgens op consistente en eenduidige wijze worden toegerekend aan de individuele activa. Het is niet toegestaan om per investering of taakveld te differentiëren in het toe te rekenen rentepercentage. Het bij de begroting (voor)gecalculeerde renteomslagpercentage mag binnen een marge van 0,5% worden afgerond.

Als bij de jaarstukken de werkelijke door te belasten rentelasten meer dan 25% afwijken van de op basis van de voor gecalculeerde renteomslag toegerekende rentelasten moet er verplicht een correctie van de toegerekende rente plaatsvinden.

Werkwijze bij kostendekkende tarieven

Tot op heden wordt er enkel rente toegerekend aan die producten waar een tarief tegenover staat, zoals riolering, afvalstoffen, markt en begraafplaats tegen historische rentepercentages.

In overstemming met het BBV 2017 wordt vanaf 2018 ook aan deze producten rente toegerekend op basis van het bij de begroting vastgestelde rente-omslag percentage.

Voor de berekening van kostendekkende tarieven op de producten riolering, afvalstoffen en begraafplaats wordt eveneens vanaf 2018 uitgegaan van de extra comptabele rentetoerekening op basis van huidige historische rentepercentages voor de lopende objecten en voor nieuwe objecten het op het moment van investeren geldende rentepercentage voor de rentevisie voor de lange termijn.

Tevens wordt in de Paragraaf lokale heffingen het hoofdstuk 'Kostendekking tarieven' aangepast door de toevoeging van de volgende tekst:

'De kostendekking van de tarieven wordt berekend door het totaal van de netto-kosten per taakveld (exclusief omslagrente) en de toegerekende overhead, inclusief omslagrente en de toegerekende rente op basis van de visie rentetoerekening af te zetten tegen de opbrengst van de heffingen per taakveld'.

Percentages begroting 2019

De rentepercentages op zowel korte als lange termijn zijn momenteel (historisch gezien) zeer laag. De rente wordt onder aansturing van de Europese Centrale Bank laag gehouden, vanuit de filosofie dat hiermee de economie gestimuleerd wordt. Mede in relatie tot inflatie en deflatie. De algemene verwachting is dat als de economie verder gaat aantrekken ook de rentepercentages op de langere termijn zullen gaan stijgen. Voor 2019 verwachten wij dat de rentepercentages nog laag zullen blijven. Ermelo heeft momenteel een leningenportefeuille met aangetrokken geldleningen, waarvoor de rentepercentages vast staan en waarvoor vervroegde aflossing niet in beeld is. Het gemiddelde van de rentepercentages op deze leningenportefeuille ligt net boven de 4%.

Na verzameling van alle hierboven genoemde rentepercentages en een eigen inschatting van de renteontwikkelingen en de gemiddelde rente hoogte van de lopende leningenportefeuille zijn wij tot de conclusie gekomen dat de rentepercentages voor de Programmabegroting 2019-2022 kunnen gelden.

Dit leidt tot de volgende rentepercentages:

1. Rentevisie lange termijn rente bij het aantrekken van gelden:
Een rentepercentage van 1,5%, te hanteren in 2019.
2. Rentevisie korte termijn rente bij aantrekken van gelden:
Het rentepercentage voor het aantrekken van geld met een looptijd korter dan 1 jaar wordt voor 2019 vastgesteld op 0%.
3. Rentevisie bij het uitzetten van gelden:
Voor lopende beleggingscontracten wordt in 2019 het per contract geldende rentepercentage gehanteerd. Voor beleggingen door middel van schatkistbankieren wordt een rentepercentage van 0 in 2019 gehanteerd. Voor overige beleggingen wordt in 2019 een rentepercentage van 0 gehanteerd. Voor het uitlenen van gelden wordt een marktconform tarief gehanteerd.
4. Rente-omslag percentage:

Bij het opstellen van de Programmabegroting 2019-2022 wordt op basis van de begrote toe te rekenen rente en de boekwaarde van de vaste activa per 1 januari 2019 het renteomslagpercentage berekend.

Ontwikkelingen Grondbeleid

Op grond van de bepalingen in de op 7 oktober 2010 door de raad vastgestelde nota Grondbeleid dienen jaarlijks in de kadernota voorstellen te worden gedaan voor de volgende vijf reken technische uitgangspunten ten aanzien van de gemeentelijke grondexploitaties:

- Het rentepercentage voor de grondexploitatie;
- De disconteringsvoet;
- Het percentage voor kostenstijgingen;
- Een percentage voor opbrengststijging;
- Het rekkentarieff voor ambtelijke (plan)kosten in de exploitatieopzetten.

In deze Kadernota 2019 moeten daarom de bovengenoemde parameters voor de exploitatieopzetten 2019 worden vastgesteld. De in december 2011 vastgestelde nota Rentebelid 2012 gaat ook in op de bepaling van de bovengenoemde percentages. Daarnaast bevat de in 2016 door Commissie BBV uitgebrachte 'Notitie grondexploitaties' een aantal voorschriften over de wijze waarop invulling dient te worden gegeven aan een aantal van de genoemde aspecten.

Het rentepercentage voor de grondexploitatie

Op basis van de 'Notitie Grondexploitaties 2016' moet de toegestane toe te rekenen rente aan bouwgrond in exploitatie (BIE) worden gebaseerd op de daadwerkelijk te betalen rente over het vreemd vermogen. Het is niet toegestaan om rente over het eigen vermogen toe te rekenen aan BIE.

Het over het vreemd vermogen te hanteren rentepercentage moet als volgt worden bepaald:

Het gewogen gemiddelde rentepercentage van de bestaande leningenportefeuille van de gemeente, naar verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen, indien geen sprake is van projectfinanciering

Op basis van de Jaarstukken 2017 leidt dit tot de volgende invulling van de berekening:

1. Het gemiddelde rentepercentage op de langlopende leningen bedraagt 3,97%. (De totale rentelast over 2017 bedroeg € 313.558,33, over een totaal geleend vermogen van € 7.900.000,00 per 1 januari 2017.)
2. De verhouding Vreemd Vermogen (VV) ten opzichte van het Totaal Vermogen (TV) € 77.090.000 (TV) minus € 51.236.000 (EV) = € 25.854.000 (VV) De verhouding VV/TV bedraagt dan 0,335.
3. De rente die aan de grondexploitatie wordt doorberekend is derhalve $3,97\% \cdot 0,335 = 1,33\%$

De disconteringsvoet

In de 'Notitie Grondexploitaties 2016' heeft de Commissie BBV voorschriften opgenomen over welke disconteringsvoet moet worden gehanteerd in de berekening van de contante waarde bij het treffen van een verliesvoorziening voor negatieve grondexploitaties. Deze disconteringsvoet is daarbij gelijk gesteld aan het maximale meerjarig streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor de inflatie binnen de Eurozone. Dit streefpercentage bedraagt de laatste jaren stabiel 2%. De te hanteren disconteringsvoet in de berekening van de contante waarde ten behoeve van het treffen van een verliesvoorziening voor negatieve grondexploitaties bedraagt derhalve 2%.

Wanneer het toekomstperspectief van de ECB wordt bijgesteld, dan zal dit aanleiding vormen voor de Commissie BBV om deze stellige uitspraak opnieuw te bezien.

Het percentage voor kostenstijgingen

Dit percentage is van belang bij de berekening van de dynamische eindwaarde in de exploitatieopzetten Grondexploitatie. De nota Grondbeleid geeft niet aan hoe dit percentage berekend moet worden. Omdat het hierbij met name gaat om kosten van bouw- en woonrijpmaken en plankosten baseren wij dit percentage op de prognose uit de notitie 'Outlook grondexploitaties 2018' van Metafoor Ruimtelijke Ontwikkeling. Hierin wordt gemeld dat de GWW-kosten stijgen omdat de prijzen van grondstoffen en materiaal onder druk staan en er enkele grote infraprojecten van start gaan. Ook is er sprake van stijgende plan- en VTU-kosten vanwege onder meer stijgende kosten van adviesbureaus en toegenomen loonkosten als gevolg van de nieuwe CAO voor gemeentambtenaren. De verwachting is dat de kostenstijging zich bevindt in de bandbreedte van 1,5% tot 3,5%. Op grond van het voorgaande wordt het voor 2019 en verder te hanteren percentage bepaald op 3,0%.

Een percentage voor opbrengststijging

Ook dit percentage is benodigd voor de berekening van de dynamische eindwaarde in de exploitatieopzetten grondexploitatie. Dit percentage wordt met name gebruikt om de geraamde grondopbrengsten te indexeren. Er worden daarbij twee percentages onderscheiden, te weten voor woningbouw en voor bedrijfslocaties. De nota Grondbeleid geeft niet aan hoe deze percentages bepaald moeten worden. Ook hier wordt in belangrijke mate referentie gezocht in de prognose uit de notitie 'Outlook grondexploitaties 2018' van Metafoor Ruimtelijke

Ontwikkeling. Op grond daarvan komen wij tot de volgende uitgangspunten:

Woningbouw

De verwachte opbrengstenstijging voor "woningbouw vrije sector in een 'midden'-woningmarktgebied" begeeft zich in de bandbreedte van 2,0% tot 5,0%. De woningmarkt van Ermelo mag zich enerzijds rekenen tot dit middengebied, anderzijds is er vanzelfsprekend niet alleen maar sprake van woningbouw in de vrije sector. Ook staan grondprijzen onder druk als gevolg van de toegenomen ambities aangaande duurzaamheid. Het percentage voor 2019 en verder wordt derhalve vastgesteld op 2%.

Bedrijfsterrein

De verwachte opbrengstenstijging voor bedrijven op een basislocatie begeeft zich in de bandbreedte van 1,0% tot 3,0%. In basis moet voor de in Ermelo nog te ontwikkelen bedrijfslocaties worden aangenomen dat dit basislocaties betreft, evenwel geldt hierbij dat er sprake is van schaarste. Voor 2019 en verder wordt het percentage derhalve vastgesteld op 2%.

Het rekestarief voor ambtelijke (plan)kosten in de exploitatieopzetten

Voor de bepaling van de planontwikkelingskosten wordt in eerste instantie gerekend door een percentage over de kosten bouw- en woonrijpmaken te nemen. Deze methode wordt met name gehanteerd bij het rekenen in de initiatiefase. Bij vastgestelde exploitatieopzetten van complexen in uitvoering wordt in principe gerekend met een extern inhuurtarief. Hierdoor is het budgettair mogelijk binnen een exploitatieopzet nog de afweging te maken tussen de inzet van vast personeel versus inhuur van extra capaciteit / het inwinnen van extern advies. Indien vaststaat dat een project met "eigen mensen" wordt uitgevoerd, dan vindt doorbelasting plaats tegen de (afdelings)tarieven die bij de begroting vastgesteld zijn.

Voor 2019 blijft het rekestarief gehandhaafd op het huidige niveau van € 125,00.